

Novostavda

GLASILO NARODNEGA DELAVSTVA

Izhaja vsak četrtek. Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva
cesta 22, telef. št. 46-18. — Uprava: Knafljeva ulica 5,
telef. št. 31-22

Delavska izdaja
„DOMOVINE“

Naročnina polletno 18 in celoletno 36 din. — Posamezna
številka 1 din. — Račun Poštne hranilnice, podružnica
Ljubljana, št. 17.751

Trboveljska premogokopna družba

To veliko industrijsko podjetje spada k največjim in pa tudi k najvažnejšim podjetjem ne samo v Sloveniji, temveč tudi v državi. Narodno-gospodarska in socialna važnost družbe je radi tega izredno velika in pomembna. Družba je stara, ker je bila ustanovljena že leta 1873. in sicer kot izrazito neslovenska, nemška družba s sedežem na Dunaju. Značaj družbe je bil strogo nemški, miselnost družbenih predstavnikov, uradnikov in poduradnikov v slovenskih rudarskih revirjih slovenskemu delavskemu življu ni bila naklonjena. Družba je v predvojni časih mnogo prispevala k ponemčenju naših krajev. Na žalost je družba še danes v rokah tujcev, komaj 20 odst. delnic je v rokah jugoslovenskih državljanov, ni znano, koliko od tega odpade na slovenski narodni kapital. Mislimo, da bi se moglo že marsikaj storiti v prilogi prehoda te velevažne družbe iz nenarodne v narodno posest. Mislimo, da manjka dobre volje in pa smisla za osnovne narodne gospodarske potrebe. Današnji izredni časi morda dajejo ponovno priliko, da ta družba preide v narodne roke. V revirjih Trboveljske premogokopne družbe je zaposleno okoli 60 odst. vseh rudarskih delavcev Slovenije. Družba sama zaposluje v rudnikih 6.350 rudarjev, poleg tega pa v drugih svojih obratih še nekaj 100 industrijskih delavcev. Po vojni je družba izplačala na plačah in mezdah 2 milijardi dinarjev. Na jugoslovanski premogovni produkciji je družba udeležena z okoli 30 odst. Vrednost premogovne produkcije je v revirjih družbe dosegla po vojni nad 4 milijarde dinarjev. Po podatkih, ki jih navaja družba sama, so po vojni plačani davki znašali 422 milijonov, trošarine in druge posredne davščine pa 180 milijonov din. Iz podatkov družbe je razvidno, da so delničarji po vojni prejeli 360 milijonov din na dividendah.

Te glavne številke iz gospodarskega in socialnega uveljavljanja družbe nedvomno povedo, da je družba velevažen činitelj v našem gospodarskem, socialnem in denarnem življenju in gospodarstvu. Družba razpolaga z ogromnim slovenskim narodnim kapitalom in gospodarskimi dobrinami, ki še stoletja ne bodo izčrpane. Taka gospodarska enotica ima seveda v narodnem življenju svoje posebne naloge in dolžnosti. Velike kapitalistične družbe morajo storiti mnogo več kot zahtevajo državni zakoni. Zakoni, ki urejajo socialno življenje, se morajo prilagoditi v glavnem slabše situiranim podjetjem in morajo zahtevati od državljanov le skromne socialne davke v zaščito socialnih potreb prizadetih oseb. Velika kapitalistična podjetja pa morajo svojo tovarniško socialno politiko dvigniti visoko nad to normalo, ker jim finančne in gospodarske prilike in razvojne možnosti dopuščajo, da socialno zaščito uredijo popolnejše in širokogrudnejše.

Gospodarska podjetja, ki črpajo naša naravna bogastva, imajo napram narodu posebne nacionalne, socialne, kulturne in državljanske dolžnosti. To posebno velja

za podjetja, ki so v rokah tujcev in odvažajo iz dežele mnoge koristi. Na te velike dolžnosti napram narodu morajo biti posebno pozorni slovenski višji uradniki in slovenski delničarji in upravni svetniki družbe. Njih odgovornost napram narodu je posebno važna in izrazita.

Trboveljska premogokopna družba mora kot največje industrijsko podjetje z ogromno finančno in produkcijsko kapaciteto voditi socialno politiko za naše industrijsko, zlasti revirsko življenje. Velika premogokopna družba mora biti na čelu vseh zasebnih iniciativ za napredek v industrijskem kraju in vzor najskrbnejše tovarniške socialne politike in posebnega zanimanja za kulturne in zdravstvene potrebe svojih delavcev in ostalega prebivalstva v revirjih. Te posebne dolžnosti ima družba tudi zato, da se odolži za preteklost, v kateri družba slovenskemu narodu ni dajala veliko, kvečjemu samo nizke mezde za težko rudniško delo slovenskih rudarjev.

Ako s tega vidika motrimo uveljavljanje Trboveljske premogokopne družbe moramo ugotoviti, da družba ni na višku modernega skrbstva za delavstvo. Družba ne vodi in ni iniciator za večje socialne reforme v industrijskem življenju.

Predvsem težko pogrešamo dopolnilno zavarovanje za rudarske delavce, ker je splošno znano, da je osnovno zavarovanje nezadostno in v stalni krizi. Tudi s centralnim fondom sanacija rudarskega zavarovanja ni rešena. Kranjska industrijska družba je za svoje delavce uvedla dopolnilno zavarovanje, s katerim je zakonite pokojnine dvignila za približno 30 odst.

Ne vidimo vzrokov, zakaj Trboveljska družba ne bi mogla uvesti tako zavarovanja!

Moderni čas zahteva, da velika gospodarska podjetja pristopijo k ureditvi družinskih plač, da na ta način pokažejo svoje razumevanje za biološki napredek naroda. Družba, ki zaposluje nad 7000 oseb, je gotovo sposobna, da ta socialni problem ugodno reši. V rudarskih revirjih bi moralo biti sportno in kulturno življenje mnogo bolj razgibano kot je. Industrijsko podjetje mora to stran uveljavljanja delavcev skrbno podpirati in dvigati. Čudimo se, da Trboveljska prem. družba do danes še ni organizirala posebnih sportnih prireditev ali dala posebnih pobud za krepkejšo sportno uveljavljanje svojih mladih delavcev. Rudarski revirji potrebujejo visoko umsko kulturo. Mislimo, da bi moglo biti v tem pogledu marsikaj drugače kot je. Ni slučaj, da je baš v rudarskih revirjih komunistična miselnost najbolj trdoživa. S kulturnim življenjem bi ta miselnost oslabela.

S krepkim kulturnim življenjem bi se dvigala v revirjih državljanska misel in narodna zavest.

Tam, kjer je na ozkem kraju osredotočeno mnogo delavstva, je briga za državljansko misel in narodno zavest posebno potrebna.

Opažamo, da razna kulturna društva le s mnogimi težavami vrše svoje veliko državljansko in narodno poslanstvo.

Brezposelno skrbstvo je zlasti v rudarski industriji posebno važen problem. Prav bi bilo, ako bi družba imela posebne lastne podporne fonde, ki bi bili dovolj močni, da učinkovito blaže tudi najtežje krize brezposelnosti. Nekatera industrijska podjetja so ustanovila posebne lastne sklade za pomoč brezposelnim delavcem. Taka potreba gotovo postoji tudi v revirjih in ni treba čakati, da bo prepozno, kot to opažamo danes v tekstilni industriji. Nerazumljivo je, da največja jugoslovanska družba za svoje delavce ni uveljavila plačanih dopustov, v njenih revirjih je delavsko strokovno gibanje skromno in brez posebne udarnosti. Zaupniki ne prihajajo do potrebne veljave, v revirjih ne poslujejo posebni socialni referenti družbe. Kolektivna pogodba, ki jo ima rudarsko delavstvo, mnogočesa ne vsebuje, kar je že davno postalo zunaj v svetu sestavni del rudarskih kolektivnih pogodb. Znanost pritožbe rudarjev glede varnostnih naprav v rudnikih in kritike glede zaščite zdravja rudarskega življenja. Inspekcija dela v revirjih gotovo ni na višku.

Čas s svojimi težkimi udarci za socialno gospodarsko blagostanje naroda od velikih gospodarskih podjetij zahteva posebno uvidnost za potrebe naroda. Velike družbe so dolžne, da so vsestransko razgibane v prizadevanjih za modernizacijo socialno-zdravstvenih in pravno-zaščitnih odredb za delavstvo. Gospodarska podjetja morajo postati borbena v hotenju, da ščitijo vsestransko potrebo naroda in države, v kateri ustvarjajo svoje bogastva.

Trboveljska premogokopna družba je odgovorna za miselnost in duhovno razpoloženje svojih delavcev in njih družinskih članov.

Največja jugoslovanska premogokopna družba mora biti najvidnejša tudi v skrbi za socialni in moralni napredek ljudstva, v kateri sredini se izživlja njeno gospodarsko uveljavljanje. —ec.

Znižane vstopnine v drami in operi

Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani dovoljuje tudi letos polovičen popust za delavce in delavke v drami in operi. Popust velja tudi za žene delavcev.

Ker so predstave v abonmaju torek, sredo in četrtek v tej sezoni zasedene že po abonentih, prosimo delavce, naj se poslužijo popusta za predstave izven abonmaja (z izjemo izrednih tujih gostovanj in v abonmaju reda A in B).

Potrdila za polovičen popust dobe delavke in delavci v knjižnici Delavske zbornice med uradnimi urami, to je vsak delavnik od 10.—12. ure dopoldne in od 5. do 8. ure zvečer, ob sobotah popoldne pa že od štirih naprej.

TOVARIŠI!

Pridobivajte nove naročnike

Redukcije v „Jugobruni“

V tovarni »Jugobruna« v Kranju je bila ponovno redukcija delavstva vsled pomanjkanja surovin. Prvotno je bilo reduciranih 54 tkalk. Sedaj je na vrsti tudi tiskarna, kjer bo približno tudi toliko reduciranih. Obratni zaupniki so v tej zadevi intervenirali in je vodstvo tovarne pristalo na redukcijo delavcev, oziroma delavk, ki so kmetskega stanu in premožnejši. Dolžnost vseh zaupnikov je, da ščitijo socialno šibkejšo, da se ne bo to pripetilo, kar se je v tkalnici, kjer so gotovi zaupniki vprašanje redukcije uredili kar na svojo pest, ne da bi vprašali starešine in obratne zaupnike, pripadajoče drugim organizacijam.

V tovarni »Jugobruna« je 40 odst. delavstva, pripadajočega kmetskemu stanu. Razumljivo je, ako so tudi zaupniki njihovi in obenem lastniki posestev in živine, da ne morejo uspešno posredovati pri redukcijah za socialno šibkejšo delavce. Pravi delavski zaupniki so spregledali, kdo je najmanj potreben zasluzka v tovarnah, oziroma v tkalnici. Škoda, da nimajo zaupniki kmetskega stanu malo več socialnega čuta, pa bi se kot lastniki več glav domače živine prostovoljno umaknili iz tovarne in dali prostor profesionalnim delavcem in delavkam. Postopek takih zaupnikov bi bil najlepši vzgled vsem ostalim delavcem in delavkam kmetskega stanu. Po našem mnenju tudi starešina v tovarni »Jugobruna« ni tako na svojem mestu, kot bi moral biti. Pri prvi redukciji v tkalnici

sploh ni bil navzoč, niti ni sklical seje obratnih zaupnikov kljub temu, da je bil naprošen. Kakšni razlogi so ga vodili, ve sam najbolje, pa tudi nam niso nejasni. Tudi na ponovno zahtevo obratnega zaupnika NSZ in zaupnika ZZD ni hotel sklicati seje, na kateri bi določali sklepe glede redukcije, minimalne mezde in prehrane. Na seji bi obravnavali dopis Delavske zbornice, v katerem zahteva, da se skliče seja in izdelata načrt za novo kolektivno pogodbo.

Vodstvo tovarne še do danes ne plačuje mezd po uredbi o minimalnih mezdah tako kot je predvideno. Res je, da imamo draginjske doklade, a se nikakor ne morejo prištevat k minimalni mezdi. Minimalna mezda mora biti stalna plača, t. j. din 4.75 na uro pomožnim delavcem in delavkam. Kaj bo s plačami kvalificiranega delavca, je še vprašanje.

Podružnica Narodne strokovne zveze proučuje novo kolektivno pogodbo, o kateri upamo, da bo še letos uveljavljena, vendar je tvoja dolžnost, tovarišica in tovariš, da nekaj doprineseš k novi kolektivni pogodbi. Ako ne bomo vsi sodelovali, ne bomo upravičeni kritizirati, ako ne bo kolektivna pogodba taka, kakršna bi morala biti za današnje razmere. Tvoja dolžnost mora biti tudi ta, da pridobivaš nove člane za podružnico NSZ v Kranju, katere odbor se trudi, da bo pogodba čim bolj popolna in odgovarjala nastalim položajem.

Dalekosežni gospodarski ukrepi

Hrvatski ban je izdal uredbo, ki obravnava vprašanje o odtujitvi in poslovanju gospodarskih podjetij. Po uredbi hrvatskega bana se vsa trgovinska podjetja, katerih vrednost presega 100.000 din, industrijska in obrtna podjetja, katerih vrednost presega 300.000 din, kakor tudi vsa ostala gospodarska podjetja ne glede na vrednost, ne morejo odtujiti brez prejšnjega dovoljenja banske oblasti. Prepoved odtujitve podjetij bo vpisana v zemljiške in druge javne knjige. Vse delnice delniških družb se morajo tekom osmih dni registrirati pri banski oblasti. Delnice se odslej lahko prenesejo in odtuje le z odobrenjem banske uprave. Podjetja ne morejo skleniti likvidacije, začasno ustaviti obratovanje, ali izvršiti kakršnekoli lastninske prenose brez dovoljenja banske uprave.

Namen dalekosežne banske uredbe je, da se prepreči beg industrije iz Hrvatske. Poleg tega se hoče tudi preprečiti, da bi se industrijska podjetja prodajala pod ceno pod vtisom zlonamernega beganja in hujskanja,

ki se je zadnji čas pojavilo.

Če bi v posameznih slučajih privolila banska uprava, da se podjetje proda, potem bo pri prodaji podjetja posredovala posebna za te svrhe ustanovljena pooblaščenca trgovinska delniška družba (Pohit), ki ima sto milijonov delniških glavnice in ki bo izročila podjetje le onemu, v katerega ima banska uprava zupanje. Možno pa je, da Pohit sama vodi podjetje, ki je bilo na prodaj.

Kakor poroča »Jugoslovenski Kurir« je namera, da se tudi za ostale kraje v državi uvedejo zakoniti predpisi, podobni onim, ki veljajo glede prodaje gospodarskih podjetij na Hrvatskem. Proučava se vprašanje o ustanovitvi velike državne delniške družbe, ki bi prevzela vsa gospodarska podjetja, katera imajo lastniki namen prodati.

Uredba Hrvatskega bana ukinja svobodno razpolaganje z imovino in pomeni prvi korak k socializaciji podjetij. Seveda vse s predpostavko, da se bo vse tudi tako izvršilo, kot se sedaj obeta.

Preskrba prebivalstva z življenjskimi potrebščinami

Izdelan je načrt uredbe o ustanovah, ki naj skrbe za preskrbo prebivalstva z življenjskimi potrebščinami. Načrt uredbe predvideva da se ustanove za večje kraje in mesta občinske aprovizacije. Poleg tega predvideva načrt uredbe aprovizacije v vseh podjetjih, ki zaposlujejo več kot 30 delavcev. Občinski aprovizacijski uradi bi preskrbovali z življenjskimi potrebščinami vse svoje občane, izvzemši delavce, ki bi imeli po podjetjih svoje aprovizacije. Obratni kapital za občinske aprovizacije bi morale preskrbeti občine, za obratne aprovizacije pa podjetja. Življenjske potrebščine bi dobavljala direkcija za prehrano. Zaenkrat bi se javne in obratne aprovizacije omejile le na najpotrebnejše potrebščine, kot moko, mast, olje, sladkor in kurivo (drva in premog).

Namen občinskih in delavskih aprovizacij bi bil, da bi se preskrbovalo z blagom pred-

vsem tiste, ki so v največji stiski in da bi se po posebno nizkih cenah prodajalo blago pred vsem siromašnim konsumentom. Poleg občinskih in obratnih aprovizacij naj bi vršile preskrbo prebivalstva s potrebščinami tudi zadruge.

Dokler ne bodo znana podrobna določila načrta uredbe, je težko izreči sodbo, ali bodo javne in obratne aprovizacije res lahko vršile svojo nalogo. Vprašanje je, če se lahko vodi aprovizacijo že za 30 delavcev, kot to predvideva načrt uredbe. Res je pa, da so se aprovizacije v velikih obratih že sedaj obnesle. Tudi iz zgodovine pretekle svetovne vojne vemo, da so občinske aprovizacije mnogo koristnega napravile. Prvenstveni namen aprovizacij mora biti, da nastopajo na trgu kot regulator cen in da poleg tega skrbe, da pride na trg predvsem ono blago, ki ga najbolj primanjkuje in ki se mnogokrat skriva po skladiščih samo iz špekulativnih ozirov.

Nesoglasja v »Jugorasu«

Zadnja številka »Hrvatskega radnika« obravnava razmere v Jugorasu. Pri tem se »Hr-

vatski radnik« sklicuje na tiskane »dokumente«, s katerimi je preplavljena javnost. V Sloveniji sicer teh »dokumentov« še nismo videli, zato priobčujemo lahko samo navedbe »Hrvatskega radnika«, ki je tudi sicer lahko dobro obveščen o razmerah v »Jugorasu«, saj je službeni list delavstva, ki je sestaven del Hrvatske seljačke stranke. »Hrvatski radnik« naglašja, da se je z objavo »dokumentov« jasno pokazalo, da je imel prav, ko je vedno trdil, da se Jugoras nahaja pred popolnim razsulum. »Hrvatski radnik« priobčuje kot sam pravi zanimive biografije poedincev, ki se danes nahajajo na čelu »Jugorasa«. Tako je bil tajnik beogradske zbornice Mitić svojčas komunist, ki je bil izključen iz stranke. Sedaj ima Mitić z zbornico odlično službeno pogodbo in priznane celo 400.000 din odpravnine, če bi se mu odpovedala služba. Blagajnik »Jugorasa« je Boža Anastasijević, ki je inspektor Pokojninskega zavoda v Beogradu z mesečno plačo 7000 din, ravnatelj delniške družbe »Morava« v Nišu in lastnik krasne palače v Beogradu. Pred ustanovitvijo »Jugorasa« ni imel Anastasijević ne službe in ne palače. »Hrvatski radnik« nadalje obširno navaja borbo med posameznimi funkcionarji »Jugorasa« in predvsem poudarja, da se z »Jugorasom« podpira le komuniste in da na terenu »Jugoras« ničesar ne pomeni. »Hrvatski radnik« k tem podatkom in »dokumentom« pristavlja: »S temi dokumenti so popolnoma utemeljene naše trditve, da »Jugoras« ni delavska organizacija, da je delavcem vsiljena, da nikjer nikogar ne predstavlja in da zato tudi ne more biti Hrvatskemu radniškemu savezu partner.« Za nas Slovence so zanimiva izvajanja »Hrvatskega radnika«, saj še ni dolgo tega, ko so se v delavski javnosti pojavljali načrti, da bo »Jugoras« s Hrvatskim radniškim savezom tvoril federacijo enotnih prisilnih delavskih organizacij, ki bo imela v Beogradu svojo centralo. »Hrvatski radnik« se je v svojih zadnjih številkah ponovno izrekel proti vsakemu sodelovanju z »Jugorasom« in sedaj odreja celo »Jugorasu« pravico, da bi se prišteval med delavske organizacije. V koliko so pa resnični konkretni očitki proti funkcionarjem »Jugorasa«, kot jih navaja »Hrvatski radnik«, ne moremo presoditi, ker »dokumentov« na katere se sklicuje, v Sloveniji še nismo videli.

Povišanje zneska, ki mora ostati pri izvršbi dolžniku od mezde

Ministrski svet je na osnovi uredbe o spremembah obstoječih predpisov in izdajanju novih na predlog prosvetnega ministra predpisal uredbo o spremembi § 248 zakona o izvršbi in zavarovanju v tem smislu, da se znesek, ki mora ostati dolžniku od zasluzka (mezde) poviša od 20 na 30 din na dan.

Določilo § 248 se odslej glasi: Od zasluzka (dnevne mezde), ki ga prejema zavezanec na podlagi službe, ki po svojem značaju ne spada med službe omenjene v §§ 245. in 247., je dopustno poseči z izvršbo na tretjino, toda z omejitvijo, da ostane dolžniku vendarle 30 (doslej 20) dinarjev na dan.

Niso pa z uredbo spremenjene ustrezajoče določbe § 245. za državne uslužbence in nameščence v javni službi ter § 247. za osebe, ki so trajno nameščene v zasebni službi ali prejemajo pokojnino odn. odpravnino od delodajalca odn. zavarovalnega zavoda (službeno razmerje se smatra za trajno, če mora trajati po zakonu, pogodbi ali običajih vsaj leto dni, odnosno ako je potreben za prestanek odpovedni rok najmanj 3 mesecev). V teh primerih ostane dosednji predpis, da je dopustno poseči z izvršbo na tretjino plače in ostalih prejemkov v denarju ali naravi odnosno na tretjino pokojnine ali odpravnine z omejitvijo, da ostane zavezanec 6000 din na leto.

Gornja uredba je objavljena v »Službenih novinah« od 11. oktobra in je s tem dnem dobila obvezno moč.

Politični pregled

V torek so bile v Zedinjenih državah volitve državnega predsednika. Kandidata sta bila dozdajšnji predsednik Roosevelt (demokrat) in Willkie (republikanec). Po doslej dopisnih vesteh

je z veliko večino izvoljen Franklin Roosevelt.

Roosevelt je dobil večino zlasti v največjih državah, ki dajejo največjo množino volilnih mož. Tako odločno zmago smatrajo za dokaz, da Američani zaupajo Rooseveltovi politiki odločnega podpiranja Anglije v vojni proti Nemčiji in Italiji.

Agencija Avala javlja: »Se pred začetkom zdajšnje vojne v Evropi je Jugoslavija dosledno izvajala na Balkanu in v Podonavju politiko miru in storila vse, da ustvari dobre in prijateljske odnose z vsemi sosednimi državami, zlasti pa s sosednima velesilama Nemčijo in Italijo. Ko je nastal spor med velesilami, je Jugoslavija takoj

razglasila strogo nevtralnost, ki ni slo-nela na ničemer drugem kakor na spoštovanju neodvisnosti Jugoslavije in varnosti njenih mej.

S poštenim izvajanjem take politike je Jugoslavija najbolje služila koristim svojega naroda, po drugi strani pa je čisto zadostila svojim dolžnostim nasproti sosedstvu, zaradi česar je tudi takoj dobila odločna in odkrita priznanja Berlina in Rima.

Poslednji spor med Italijo in Grčijo, ki ga Jugoslavija globoko obžaluje, ker je v iskrenih prijateljskih odnosih z obema državama, je prenesel vojno tudi na Balkan in razumljivo je, da mora Jugoslavija na novo nastali položaj obratovati čim več pažnje in

uporabiti vse svoje sile, da obvaruje mir.

Glede na svoje dozdajšnje zadržanje Jugoslavija upa, da z nadaljnjim razvojem dogodkov na Balkanu njene koristi ne bodo ogrožene od nobene strani.

Italijanski listi so objavili na prvih mestih izjavo jugoslovenske vlade o nevtralnosti v vojni med Italijo in Grčijo. Agencija Stefani poudarja, da

je bilo tako jugoslovensko izjavo pričakovati spricho prizadevanj Jugoslavije za ohranitev miru na Balkanu,

kar je tudi skupna težnja Italije in Nemčije. Turinska »Stampa« prinaša uvodnik, v katerem pravi, da Jugoslavija od prvega trenutka ni nikdar krenila od nevtralnostnega stališča. Odnosaji med Jugoslavijo in Italijo so jasni in točno določeni. Jugoslovenski voditelji so dokazali svojo daljnovidnost s tem, da docela upoštevajo važnost dobrih odnosajev z Italijo in Nemčijo.

Atenska agncija poroča: Borbe na severnem bojišču se ostro nadaljujejo in se grškim četam ni samo posrečilo zadržati napadajoče italijanske čete v odseku pred Florino, temveč so prav tam

dosegle grške čete uspeh.

Zavzele so neki vrh pri Korči, odkoder mesto močno obstreljujejo. Tudi na osrednem bojišču se Italijanom kljub hudemu pritisku še zmerom ni posrečilo doseči odločilen uspeh v borbi od Kalamasu za prodiranje proti Janini. Tudi v tej dolini so si Grki priborili neko važno mostišče na desni strani reke. Naposled se borbe tudi v južnem odseku ob morju še niso zaključile. Italijani so tam prišli do 20 km globoko na grško ozemlje in zavzeli nekaj krajev, vendar so bile grške čete močno ojačene tudi v tem odseku, kjer je sicer ozemlje za obrambo dežele neugodnejše in morejo Italijani nastopati v večji meri s tanki in drugim modernim orožjem. Vrhovno poveljništvo grške vojske poroča, da je bilo ujeto več Italijanov. Na florinskem odseku bojišča je bilo več napadov italijanske vojske odbito. Devet italijanskih tankov je bilo uničeno. Na neki višini so bile italijanske čete obkoljene in so bila ujeta ojačenja, ki so jim bila poslana na pomoč. Stefani pa poroča iz Rima: Italijanske čete so uspešno prodirale na vsem bojišču od jugoslovenske meje do Jonskega morja. Italijan-

ska letala so v neprestanih napadih bombardirala in s strojnicami obstreljevala grška strojniška gnezda, topniške postojanke, grške čete na pohodih in taborišča, oklopne vozove na vasi v neposrednem zaledju bojišča, v katerih se zbirajo grške čete.

Zadne vesti iz Grčije javljajo,

da je obseg bojev v Grčiji čedalje večji.

Italijanske čete so vdrle v dolino reke Vojuše, v severnem odseku pri Lerinu pa napadajo Grki. Vrše se tudi medsebojne letalske borbe. Italijanska letala zlasti bombardirajo Solun, ki je utrpel že veliko škodo. Napadla so tudi Atene. Povsod so bile smrtno žrtve. Grška letala so metala bombe na Korico (Korčo) v Albaniji, angleška pa na italijanski pristanišči Bari in Brindisi in na več točk v Albaniji.

Reuter poroča, da so te dni

prispeli na grški otok Kreto Angleži.

Najprej je prispel z letali na otok oddelek angleških vojaških strokovnjakov, nato pa so sledile ladje s prevozi rednih čet. Angleško vojaštvo na Kreti je bilo že nekaj ur po prihodu izpostavljeno močnemu bombnemu napadu italijanskih letal. Angleške čete so bile razpostavljene na glavnem trgu nekega mesta na Kreti, ko so priletela italijanska letala ter odvrгла več bomb. Kakor pravijo poročila s Krete, ni napad povzročil med angleškim vojaštvom skoro nobenih žrtev.

Ameriški vojaški strokovnjak major Ellioth sodi, kakor trdi Atenska agencija, da so Italijani napravili

napako, ko so se zapletli v vojno z Grčijo.

S tem so dali Angležem priliko, da se polaste v vzhodnem delu Sredozemskega morja novih oporišč za ojačeno blokado in tudi učinkovitejše napade na Italijo. Vodilni možje italijanskih vojnih sil po njegovem mnenju že spoznavajo težave pohoda v Grčijo. Italijanske čete in njihove potrebsčine je treba po morju prevažati v Albanijo, kjer ovirajo napredovanje tudi visoke hudo nepristopne gore.

Odgovarjajoč na turške liste razpravljajo bolgarski listi obširno o stališču Bolgarije glede na grško-italijanski spopad in poudarjajo,

da bolgarski narod ne bo ničesar storil, kar bi moglo dati Turčiji povod za vmešavanje v italijansko-grški spor.

Zadržanje Bolgarije je obeleženo z njeno nevtralnostjo in stališčem opazovalca. Bolgarija zastopa še nadalje mnenje, da bi bilo treba nastale spore rešiti po državniskem potu. Listi navajajo tudi kot primer Jugoslavijo, ki je razumela in pravilno ocenila nevtralnostno zadržanje Bolgarije.

Nedavno je imel predsednik Zedinjenih držav Roosevelt v Bostonu velik volilni govor. Med drugim je rekel, da krepitev obrambe hitro napreduje. Omenjal je zlasti okrepitev vojne mornarice, ki se je začelo takoj po njegovem prihodu na oblast. Zatem je Roosevelt razložil, kaj je bilo vse storjeno za vojno mornarico v Zedinjenih državah v zadnjih sedmih letih. Znatno so bila okrepjena posamezna ameriška pomorska oporišča na oddaljenih točkah.

Na podlagi sporazuma z Anglijo je Amerika prišla do novih pomorskih in letalskih oporišč, ki se vlečejo v dolgi vrsti od Nove Fundlandije pa vse do južnega dela ameriške celine.

Roosevelt je nato govoril o ojačenju ameriške vojske in dejal, da so izredno nevarne mednarodne razmere terjale tudi izredne ukrepe na tem področju. Zdajšnje številčno stanje ameriške vojske dosega nad 430.000 mož. Ameriška vojska ima po kakovosti najboljše orožje in najboljšo opremo. Delo se nadaljuje odločno in smiselno. Po načrtu bodo imele Zedinjene države do 5. januarja leta 1941. na rednem šolanju 1.941.930 vojakov, ki bodo nastanjeni po dobrih vojašnicah in ki bodo imeli tudi dobro hrano. Glede ameriškega letalstva je Roosevelt omenjal med

drugim, da je vlada odločena usposobiti državo za izdelovanje 50.000 letal na leto.

Svoj govor je Roosevelt končal takole: »Mi v Ameriki si prizadevamo, da bi pozabili vse mrznje starega sveta. Amerika veruje, da se ta smer najlaže doseže v demokratičnem redu in bodo Zedinjene države zato ostale zveste takšni politični ureditvi.

Sporočamo vsemu svetu, da smo Američani svobodni narod in da želimo ostati svobodni in v miru.

Želimo živeti svobodno in po svoji volji in se radi po svoji volji tudi smejimo. Polni zaupanja in hrabrosti gledamo v bodočnost.

V spodni zbornici je imel v torek govor angleški ministrski predsednik Churchill. Govoril je o vojnem položaju Anglije. Med drugim je rekel,

da nevarnost nemškega vdora v Anglijo še ni odstranjena,

vendar pa se Anglija čedalje močneje oborožuje in čedalje uspešneje upira. Letalski napadi terjajo čedalje manj žrtev. Vseh smrtnih žrtev letalskih napadov na Anglijo je doslej, kakor je razvidno iz Churchillovega govora, okoli 14.000. Churchill je govoril tudi o podmorniški vojni, ki jo je označil za zelo nevarno. Izrekel pa je prepričanje, da bo angleška mornarica izvršila svojo nalogo v redu. Dalje je rekel angleški ministrski predsednik, da se razmerje sil v Egiptu in Sudanu zboljšuje in da bo Anglija nudila Grčiji pomoč do skrajnih mej nezmožnosti.

Iz Madrida poročajo, da je bil

Tanger priključen španskemu Maroku.

V Angliji je to dejstvo zbudilo nerazpoloženje, vendar pa Anglija v tem zaenkrat še ne vidi neprijateljskega dejanja Španije proti Angliji.

Zadnje dni so Nemci spet v večjem obsegu bombardirali iz letal London in nekatera druga angleška mesta.

Bombe so porušile več hiš, nekaj pa jih zažgale. Število človeških žrtev je precejšno.

V japonskem tisku se še vedno pojavljajo glasovi

o potrebi in koristnosti čim prešnega sporazuma Japonske z Rusijo

Pri tem namigujejo japonski listi, naj bi se Rusija odločila za razširjenje proti Perzijskemu zalivu. Tako je pred kratkim pisal neki japonski admiral. Zdaj pa je o tem objavil zanimiv članek japonski list »Ašahi«, ki pravi, da ni mogoče računati z uspehi v Moskvi, ako se Rusiji ponujajo samo tuja ozemlja. List priporoča odločujočim japonskim činiteljem, naj bi se rajši odločili za odpoved protikomunističnega dogovora. Po takšnih in podobnih pobudah japonskih listov sodijo nekateri, da so danes na Japonskem pripravljene na velike žrtve Moskvi, ako bi to dovedlo do sporazuma med Japonsko in Rusijo. Zanimivo je, da je list »Ašahi« za sporazum z Rusijo, četudi bi to po njegovem mnenju zapletlo Japonsko v vojno z Zedinjenimi državami, kar bi Stalinu samo olajšalo njegovo zasledovanje svetovne revolucije.

Republikanski kandidat za predsedniško mesto Zedinjenih držav, Willkie je v nekem svojem volilnem govoru očital vladi,

da dovoljuje izvoz vojnih potrebščin preko Sovjetske Rusije, od koder se z njimi oskrbuje Nemčija.

Glede na ta očitek so predstavniki ameriških in tujih listov vprašali ameriškega zunanjega ministra Hulla, kaj ima pripomniti k Willkiejevi trditvi, da se dovoljuje izvoz strojev iz Amerike v Rusijo, ki je prijateljsko naklonjena Nemčiji. Hull je odvrnil, da vlada Zedinjenih držav prodaja pač vrsti tujih držav razne svoje izdelke, ki jih ne potrebuje. Od vlade ni mogoče zahtevati, da bi pri vsaki kupni pogodbi poprej natančno preiskala, za kaj se bo dotično blago prav za prav uporabljalo. Sicer pa je na to vprašanje nedavno odgovoril sam Roosevelt, češ da je treba Rusiji kot prijateljski državi pač pustiti dostop na vsa ameriška tržišča.

Švedski list »Afton Bladet«, ki velja za najbolje obveščen dnevnik na Švedskem, poroča iz Moskve, da je

med Turčijo in Sovjetsko Rusijo dosežen sporazum o skupni smeri zunanje politike.

Ako je ta vest resnična, bo Turčija ostala za enkrat v grško-italijanskem sporu nevtralna.

Po vesteh iz Čungkinga je na južnem Kitajskem bojišču

uspešna kitajska ofenziva proti Japoncem.

Na močan pritisk kitajske pehote, podprte od topništva in letalstva, so se Japonci umaknili z dozdajšnjih postojank. Mesto Nanning so Kitajci osvojili. Kitajske čete so nadalje osvojile tudi že precej ozemlja z več mesti od Nanninga proti meji francoske Indokine. Na vzhodnem kitajskem bojišču se bijejo ogorčene borbe v pokrajini Cekiangu. Japonske čete se umikajo in so utrpelje že občutne izgube.

Po kitajskih vesteh so

japonske čete zdaj skoro čisto izpraznile južno-kitajsko pokrajino Kvangsi.

Japonska letala so bombardirala mesto Nanning. Zlasti so skušala zadeti vodovod in električno centralo, kar pa se jim ni posrečilo. Drugi važen dogodek, ki se je zgodil prejšnji teden, je neuspeh japonske ofenzive vzhodno od Cekianga, kjer je sovražnik pretrpel hude izgube.

Angleški mornariški minister Alexander je objavil po radiu

da so se angleške čete izkreale na grških tleh ter so že posegle v borbo z Italijani.

Anglija je trdno odločena, izpolniti do kraja Grčiji dano besedo in podpira njeno borbo tako na kopnem kakor na morju in v zraku. Angleški minister je rekel med drugim: Borba proti skupnemu sovražniku utegne biti še dolga in težavna, toda Anglija ima čas čakati, ker ve, da je končna zmaga na njeni strani.

Nemški dopisni urad poroča iz Tokia:

Zedinjene države kopičijo silne množine vojnega materiala v Rangoonu in v Manili.

VELIKA
BLASNIKOVA
PRATIKA
10. izdaja
1947

Ta vojna sredstva so navidezno določena za Cangkajška, v resnici pa jih bo Amerika rabila zase. Na Filipinih sta že dve ameriški tvornici letal. Ameriški oficirji so redni gostje v Sigapuru in Hongkongu, kar priča o veliki povezanosti med ameriško in angleško vojaško silo. Ameriške čete, ki so na kitajskih tleh, so dobile tajna navodila, naj bodo pripravljene za takojšni odhod, kadar koli bi prišlo povelje, da odpotujejo na nova mesta. V Sanghaju so se nedavno vršila pogajanja med angleškim in ameriškim poveljstvom tamošnjih posadk, kar je razločno znamenje za bodočo zvezo med obema silama. Američani so v vseh lukah Daljnega vzhoda nakupovali ladje in so doslej pokupili že preko 150 parnikov. Vse nakupljene ladje so zbrane na Filipinih, kjer bodo takoj na razpolago ameriškem poveljstvu za prevoz čet in vojnih sredstev. Obenem si Američani in Angleži močno prizadevajo, da bi obrezuspešili francosko-japonska pogajanja glede Indokine.

Gospodarstvo

Tedenski tržni pregled

GOVED. Za kg žive teže so se trgovali: v Litiji voli I. po 10 do 11, II. po 9, III. po 8, telice I. po 10, II. po 9, III. po 8, krave I. po 9.50, II. po 8, III. po 7, teleta I. po 11, II. po 9.50 din.

SVINJE. Za kg žive teže so se trgovali: v Litiji: špeharji po 15.50, pršutarji po 13, v Črnomlju: špeharji po 10 do 15.50, pršutarji po 12 do 13 din.

ZABELA. V Črnomlju: slanina 23 do 24, svinjska mast 26, v Trbovljah: sveža slanina 24 do 25, svinjska mast 28 din za kg.

KRMA. V Črnomlju: seno 90 do 100, slama 50 do 60 din za 100 kg.

SIROVO MASLO. V Črnomlju 40 do 42 din za kilogram.

VINO. Cene so znatno poskočila. V črnomeljskem okolišu se je dobilo pri vinogradnikih navadno mešano vino po 7, finejše sortirano pa po 10 din liter.

JAJCA. V Črnomlju 1 do 1.50, v Trbovljah 1.75 do 2 din kos.

MLEKO. V Črnomlju 2 do 2.50, v Trbovljah 2.50 din za liter.

Vrednost denarja

Na naših borzah smo dobili 5. t. m. v devizah (prve številke službeni tečaj, druge v oklepajih tečaj na svobodnem trgu):

1 angleški funt za 175.15 do 178.35 (za 216.61 do 219.91) din;

1 ameriški dolar za 44.25 do 44.85 (za 54.80 do 55.20);

1 švicarski frank za 10.29 do 10.39 (za 12.71 do 12.81) din.

Vojna škoda se je trgovala v Zagrebu po 445.50 din. Tečaj na svobodnem trgu so se ravnali po tečaju 55 din za dolar.

Sejmi

11. novembra: Smartno ob Paki, Št. Gotard pri Kamniku, Poljane pri Škofji Loki, Bučka, Studenec pri Krškem, Laško, Pucanci, Marenberg, Bohinjska Srednja vas (za blago), Gorje, Sv. Peter pod Sv. gorami;

12. novembra: Bušča vas;

15. novembra: Vransko, Gornja Radgona, Grahovo pri Cerknici, Poljčane;

16. novembra: Bogojina.

Drobne vesti

Dan varčevanja. Zveza hranilnic kraljevine Jugoslavije nam je poslala dopis, iz katerega povzemamo: Dan 31. oktobra, ki je po mednarodnem sporazumu hranilnic določen za praznik varčevanja, se je slavil tudi letos. Ob tej priliki opozarja Zveza hranilnic kraljevine Jugoslavije na tole: Tudi v sedanjih hudih časih se je pokazalo, da brez dobro urejenega naprednega varčevanja nima obstanka neodvisno narodno gospodarstvo. Oni, ki so varčevali, tudi danes laže žive ter zmagujejo v življenju, stradajo pa oni, ki niso dovolj delali in varčevali in sedaj nimajo sredstev, ki bi jim lajšala življenje in delo. Varčujte tudi naprej, kolikor morete! V vaše in splošno dobro, za neodvisnost in napredek naše države! V tem vas bo do vsestransko podprle vaše občinske in mestne hranilnice, ki kot samostojni pupilno varni denarni zavodi nudijo vašim prihrankom popolno varnost. Če še niste začeli varčevati, začnite zdaj in pokažite s tem, koliko se zavedate važnosti in potrebnosti varčevanja!

Notranje posojilo bo baje razpisano še ta mesec. Poprej bo najbrž sklican vsedržavni posvet zastopnikov državnih zavodov, na katerem bodo določene podrobnosti vpisovanja. Potem bo ministrstvo objavilo pogoje, vi-

biti zelo oprezna. Jaz se bom zanimal za markizo, ti pa skušaj kaj zvedeti od strica.

»To ne bo prav lahka naloga. Ti ga ne poznaš!«

»Kar bo zamolčal pred tabo, tega ne bo zamolčal pred gospo Cambryjevo. Zaljubljen je vanjo, gospa pa se zanima za Bertino usodo. Ali me razumeš?«

»Seveda.«

»Ali pojdeš — ne zameri, da te vprašam — za pogrebom?«

»Ne vem. Kaj mi svetuješ?«

»Če bi bil namestu tebe, ne bi šel.«

»Torej tudi jaz ne pojdem.«

»Zato pa pojdem jaz. Morda bom le kaj videl ali zvedel. Zdaj sva se sporazumela in si delo razdelila. Loti se torej svoje naloge!« Zapustila sta stanovanje in se ločila blizu Slavoloka zmage.

Ko je Gaston prišel v hišo gospe Cambryjeve, je dobil tam tudi svojega strica. Vdova ga je sprejela s posebno ljubeznivostjo in takoj začela:

»Veseli me, da ste prišli. Upam, da mi boste pomagali rešiti najino skupno prijateljstvo.«

Gastona so te besede izpodbodile. Pogledal je strica, ki mu je ljubeznivo ponudil roko in mu dejal:

»Dragi, preiskava je končana in odkril bom tudi tebi to, kar sem mislil povedati gospej Cambryjevi, ki se tako zelo zanima za usodo nesrečnega dekleta.«

»Prepričana sem, da je ona nedolžna,« je vzkljnila gospa Cambryjeva.

»Draga gospa,« ji je segel sodnik v besedo, »dosti dokazov imam, ki so v živem nasprotju z vašim prepričanjem. Sodim celo,

F. Gobey:

17

Umor na plesu

»Toda ona je bila vsekako Goliminova ljubica. Simancas to ve in jo je nedvomno spoznal v Julijini loži, pa ga zdaj ona mora sprejemati in se kazati z njim v družbi. A gumb?«

»Ima tudi Bertino začetnico.«

»Toda Marica je rekla, da je Julija markizo sovražila, in to vem tudi jaz, ker sem jo sam slišal o tem govoriti.«

»Meni bi se zdelo vse v redu, če bi bila Julija umorila markizo, ne pa narobe. Toda pustiva to! Berta je bila v loži števil. 27, ostala je v njej četrt ure, pozabila tam pahljačo z bodalom in to bodalo je potem uporabila, recimo, markiza Barancos.«

»Naj bo po tvoje.«

»Zdaj mi pa ti razloži, po čigava pisma naj bi bila prišla Lesterelova? Morala so biti njena. Ona ne bi bila stavila na kocko svoje časti in šla v opero, v ložo Julije Orcivalove, da bi rešila čast kakšne druge ženske!«

»Jaz ti pa pravim, da je pri njenem značaju tudi to mogoče!«

»Veselilo me bo, če mi boš to lahko dokazal.«

»Pozabil si, da ima Berta sestro.«

»Spominjam se sestre, pa tudi njenega moža Crozona, ki ga celo osebno poznam, ker sem se nekoč vozil z njim v Mehiko, ko so me poslali tja še kot poročnika. Nada-ljuj!«

»Ta sestra je varala svojega moža. Prav verjetno je, da ga je varala z Goliminom.«

»Ali torej misliš, da je pisma pisala gospa Crozonova?«

»Zakaj pa ne bi mogla biti ona?«

»Dragi moj, Golimin ni gledal za navadnimi meščankami, razen če niso bile prav lepe.«

»Bertina sestra je bila zelo lepa.«

»Kako pa naj bi se bil grof Golimin z njo seznanil?«

»Dragi moj, v Parizu je vse mogoče. Razen tega je bil Crozon dve leti z doma.«

»Berta jo ima neizmerno rada. Rekla mi je, da bi se zanjo žrtvovala.«

»Zakaj pa je Julija pisala Berti, ne pa njeni sestri?«

»Orcivalka je hotela Berto ponižati. Morda je pa tudi vedela, da je gospa Crozonova bolna.«

»Zakaj Berta ni tega poniževanja odklonila?«

»Vedela je, da bi utegnila priti pisma potem v roke njenega svaka.«

»Ki bi svojo ženo najbrž ubil. Razumem!«

»Zdaj mi boš pač priznal, da se je Berta morala le žrtvovati za svojo sestro in da bi jaz zaradi tega moral govoriti s svojim stricem, da jo rešim.«

»Stric bi hotel zaslišati gospo Crozonovo in mož bi jo potem ubil... Da reši svojo sestro, bo Berta še naprej vse tajila in ne bo priznala, da je bila na plesu v operi. Vse drugače pa bi bilo, če bi lahko dokazala, da je bila markiza za Berto v Julijini loži. Dokler se nama ta dokaz ne posreči, morava

Novice

šino obrestne mere in druge podrobnosti notrajnega posojila. Ni še znano, v kakšni višini bo notranje posojilo razpisano.

— **Sladkor za sladkanje vinskih moštov.** Kmetijska zbornica je prejela pritožbe, da breztrošarinski sladkor za sladkanje vinskih moštov še ni prišel, čeprav so bila od finančne direkcije izdana dovoljenja. K temu se pripominja tole: Kmetijska zbornica je že 20. avgusta posredovala pri finančnem ministru, da se izda čimprej uredba o oddaji trošarine prostega sladkorja, in je to prošnjo ponovila 10. septembra. Uredba je izšla 5. oktobra in je bila objavljena v časopisih. Tudi zdaj, ko je izvedela, da sladkor ni prispel, je brzojavno posredovala pri kmetijskem in finančnem ministru, da se sladkor takoj odpošlje. Nato je dobila brzojavni odgovor od kmetijskega ministru, da je dan nalog centrali za sladkor, da se sladkor nemudoma pošlje. Kakor je bilo sporočeno, sladkor že prihaja. Poudariti se mora še tole: Ugotovljeno je, da so bile mnoge prošnje za dovoljenje breztrošarinskega sladkorja poslane finančni direkciji bolj kasno, tako 18., 19., 21. in celo 26. oktobra, in ne bo čudno, če bodo nekatere občine dobile sladkor pozneje, čeprav je finančna direkcija rešila vse prošnje v 24 urah po dospelju prošni.

— **Nadzorovanje izvoza konj za klanje.** Minister za trgovino in industrijo dr. Andres je podpisal naredbo o nadzoru izvoza konj za klanje. Izvoz konj za klanje je mogoč samo na osnovi izvoznega dovoljenja, ki ga izdaja direkcija za trgovino s tujino. Organi oblasti ne bodo dopuščali nakladanja konj na obmejnih postajah, oziroma ne bodo dovoljevali izvoza konj za klanje brez izvoznega dovoljenja direkcije za trgovino s tujino. Skupno količino in države, v katere je mogoče konje za klanje izvažati, določa za vsako trimesečje minister za trgovino in industrijo na predlog strokovnega odbora za promet s konji, ki je bil ustanovljen na podlagi člena 3. uredbe o izvozu konj z dne 16.

avgusta 1. 1940. Nakladanje konj za klanje je dovoljeno samo pod pogojem, da konje prej pregleda komisija, v kateri sta sreski živinozdravnik tistega sreza, kjer konje nakladajo in vojaški živinozdravnik, ki ga bo določilo ministrstvo za vojsko in mornarico. Direkcija za trgovino s tujino, odnosno ministrstvo za vojsko in mornarico bosta po posebnem organu na posameznih obmejnih postajah od časa do časa izvrševali nadzorovanje nad pravilno izvršenim nakladanjem. Glede nadzorstva nad delom pooblaščenih trgovskih tvrdk kakor tudi glede kaznovanja oseb, ki se proti temu pregrešijo, veljajo odredbe člena 9. in 10. uredbe o izvozu konj.

— **Povišane cene za izvoz goved v Nemčijo in Italijo.** Direkcija za trgovino s tujino je povišala cene za vse vrste in kakovosti goved za izvoz v Nemčijo in Italijo. Cena je zvišana za 0,50 din pri kilogramu, da se na ta način omogoči neoviran izvoz goved v te države. To povečanje cene velja za izvoz na podlagi izvoznih dovoljenj, ki so bila izdana pričenši s 27. oktobrom.

— **Obnovitev paketnega prometa s Francijo.** Poštno ministrstvo je sklenilo obnoviti paketni promet s Francijo, da se omogoči pošiljanje živil našim državljanom v nezasedenem delu Francije. Vse pošte bodo sprejemale pakete do 20 kg. Za pakete nad en kilogram v vrednosti nad 50 din je potrebno posebno dovoljenje deviznega oddelka Narodne banke. V paketih, namenjenih v Francijo, ne smejo biti predmeti, ki so v celoti ali delno tujega izvora, od domačih pa ne smejo biti v njih grah, ml'o, olje in sladkor. Blago, ki se pošilja v Francijo v paketih, ne sme biti spravljeno v pločevinastih škatlah.

V ŠOLI

Učitelj: »Hruševo drevo nam daje hruške. No, Mihec, povej še kaj, kar nosi sadje.«

Mihec: »Človek, gospod učitelj.«

Učitelj: »Kako to?«

Mihec: »Človek ima v grlu jabolko...«

V nedeljo bo po vsej Sloveniji velika narodna zbirka za brate in sestre ob meji, ki so potrebni podpore. Darujmo po mogočnosti vsi vsaj po 1 din v prid naši stari narodnoobrambni in šolski Družbi sv. Cirila in Metoda!

da o njeni krivdi ni niti najmanjšega dvoma. Nepobitne dokaze imam.«

»Morda japonsko bodalo?«

»Ne samo to. Lahko vama vse natanko povem, ker bodo o tem itak jutri pisali listi. Najprej morate vedeti, da je v tork izročila Julijina sobarica gospodični Lesterelovi pismo svoje gosodarice, na katero je gospodična odgovorila: Povejte gospodični, da bom prišla. Kam? Tega ji ni rekla. Ta izpoved je ogromne važnosti. Sobarica je nadalje izjavila, da je imela Julija Orcivalova snopič pisem, ki jih je gospodična Berta nekemu pisala. Lahko si samo mislimo, kakšna je bila vsebina teh pisem!«

»Sobarica laže!« je vzkliknila gospa Cambryjeva. »Berta je zmerom živela vzorno in ni imela ljubčkov.«

»Tudi jaz sem v prvem trenutku mislil, da si je sobarica vse izmislila, čeprav je dodala, da je videla, kako je njena gosodarica pred svojim odhodom spravila pisma v žep. Da se prepričam o pravilnosti in resničnosti sobaričnih izpovedi, sem se sam davi udeležil preiskave v stanovanju Berte Lesterelove. Priznati moram, da je bil prvi vtisk, ki sem ga dobil, ko sem vstopil v njeno sobo, zanj zelo povoljen. Neverjeten red je imela v malem stanovanju in nič takega, česar ne bi bil smel vsakdo videti, nismo odkrili, ne med slikami in še manj med knjigami. V predalih nismo dobili nobenih pisem razen pisem njegove očeta. Obleka in perilo, vse je bilo v najlepšem redu. Za kakšnim dom'nom ni bilo niti sledu. Sicer bi si bila pa masko lahko izposodila in zato sem dal povprašati po vseh trgovinah, ki takšne reči posojajo. V kuhinji smo dobili kup sežganega papirja in to so

bila očitna pisma, ki jih je prej imela Julija Orcivalova.«

»Zakaj očitno?«

»No, če ni očitno, je vsaj zelo verjetno.«

»In na takšnih sežganih papirjih gradiš ti svoje prepričanje o njeni krivdi?«

»Ne samo na tem. Eden izmed detektivov je našel kos na pol sežganega papirja med dvema opekama ognjišča. Pismo se je končalo z besedami: Tvoja stara prijateljica Julija Berthier.«

»Samo to?«

»Še nekaj je na tem ostanku papirja in te besede sem si dobro zapomnil. Takole se glase: Prepričana sem, da boš toliko ljubeznica, da boš prišla. Mislim, da lahko toliko izpostaviš svojo dragoceno osebo in prideš na ples v opero, kjer ti bom pokazala svoje dobro srce s tem, da ti bom vrnila ta sladka pisma. Če ne prideš, se bom smatrala odvezano dolžnosti, da ravnam obzirno.«

»Kaj pravite na to, draga gospa Cambryjeva?« je zmagovalno vzkliknil preiskovalni sodnik.

»Ne vem, čudno se mi zdi...«

»V pismu je točno omenjena ura sestanka in številka lože tudi.«

»Katera ura pa je določena?« mu je segel Gaston v besedo.

»Pol treh,« je povedal sodnik, »zločin pa se je zgodil okoli treh.«

Gastona so te besede potrle. Skril je obraz v dlaneh. Gospa Cambryjeva pa se je zagledala v oči sodnika, ki se mu je bila namenila, kakor bi bila hotela v njih brati, kakšna kazen čaka ubogo deklo.

»Ob pol treh!« je vzkliknila gospa Cambryjeva. »Saj je to nemogoče! Berta je odšla

* Med letošnjimi knjigami Vodnikove družbe bo deležna posebne pozornosti z Aleksandrovo nagrado nagrajena povest slikarja in pisatelja Eda Deržaja »Pod špiki« (s slikami). Je to zgodba iz kraljestva slovenskih gora. Odbira nam pogled v svojski svet ene izmed naših velikih gorskih dolin. Klen rod Gorjancev vstaja v pretresljivi resničnosti pred našimi duhovnimi očmi. Rok za prijavo med člani Vodnikove družbe poteka. Včlanite se brž pri krajevnem poverjeniku ali v pisarni Vodnikove družbe, Ljubljana, Knafljeva 5. Ljubljanci pa tudi lahko v knjigarni Tiškovne zadruge, Šelenburgova ulica 3.

* **Prihod novega divizionarja.** V Ljubljano je prispel iz Zagreba novi poveljnik dravske divizijske oblasti brigadni general Ljubomir Stefanović. Na postaji so ga pričakovali njegov brat, dosedanji poveljnik dravske divizije divizijski general Dragoslav Stefanović, pomočnik komandanta divizije brigadni general Milan Mašić, komandant topništva dravske divizije Ferdo Janeš, ban dr. Natlačen in številni oficirji.

* **Na področju mariborske župe odlikovani sokolski strelci.** Pred kratkim so bile v posameznih sokolskih edinicah strelske tekme in so bili z vojaško svetinjo za dobre strelce odlikovani na področju mariborske sokolske župe: uradniški pripravnik Miloš Pristošek iz Konjic, poštni uradnik Maks Jurman, stavec Rudolf Beg, dijak Milovan Mihorko, narednik vodnik Cvetko Živkovič, mehanik Viktor Heric, klepar Konrad Poš iz Maribora, trgovca Ivan in Karel Rojnik, privatni uradnik Jožef Kramer in ključavničar Josip Vresočnik iz Slovenjega Gradca in člana sokolske čete pri Sv. Juriju ob Ščavnici učitelja Drago Kalošek in Janko Jordan.

* **Lepa svečanost krstivte osmih jadranskih letal v Nišu.** Niš je imel v nedeljo veliko narodno svečanost, s katero je dokazal svojo domoljubnost. Krščeno je bilo osem jadranskih letal. Vse mesto je bilo okrašeno z državnimi zastavami. Te velike narodne svečanosti so se udeležili tudi zastopnik Nj. Vel. kralja Petra II. letalski podpolkovnik Pirc, predsednik vlade Dragiša Cvetković, minister za telesno vzgojo Dušan Pantič, poveljnik armije general Cukovac in drugi. Ob tej priliki je imel predsednik vlade Cvetković govor, v katerem je med drugim dejal: Za kul-

odtod pred polnočjo. Čemu naj bi bila tako hitela, če je bila namenjena komaj ob pol treh v opero?«

»Pozabljate, da je prišla ponjo neka ženska. Zahteval sem od gospodične Berte, naj mi pove ime te ženske, pa je molčala. Toda našli jo bomo, če le ni zlomek!«

»Torej je izgubljena?«

»Obsojena bo. Mislim pa, da ji bodo potrojniki rešili življenje.«

»Torej bo dobila dosmrtno ječo?«

»Ne mislim tako, gospa. Zaprli jo bodo v kakšno žensko kaznilnico za dvajset ali celo le za deset let.«

»Moj bog!« je vzkliknila gospa Cambryjeva. »Slišala sem, da ženske v takih zavodih hitro hirajo ali pa celo zhlazne. Ali čaka taka usoda to nesrečno, nedolžno deklo? Prisegam vam, da je nedolžna!«

Gaston je vse pozorno poslušal, pa ni mogel več strpeti v sobi. Vstal je in se poslovil od lepe vdove, ki so ji vroče solze polzele po licih.

»Ne,« je zamrmral, ko je stopal po stopnicah navzdol, »nikakor ne! Nedolžna je, dobro vem to... dokazal bom to... drugače se ustrelim!«

Ko je prišel stotnik Nointel do cerkve sv. Avguština, od koder bi moral biti pogreb Julije Orcivalove, je ura odbila deseto. Pred cerkvijo je čakalo okoli dvajset vozov.

»Čudno,« je pomislil Nointel, »kdo bo plačal tako imeniten pogreb. Država, ki bo podedovala imetje rajnice, navadno ni tako velikodušna. Morda so njeni prijatelji zbrali za stroške. Gaston je imel prav, da ni prišel, ker bi sicer vsi rekli, da je on vse plačal.«

turni razvoj naroda ima letalstvo velik pomen. Še večji pomen pa ima v narodni obrambi. Iz nedavnih dogodkov ste videli, da je zavlada nad nebom in si zagotovil premoč tisti, ki si je pripravil letalstvo. V današnjih hudih časih naj naša mladina pusti vse zahteve po zabavi in naj ne hodi za raznimi rušilnimi idejami, ampak naj se pripravlja, da bo požrtvovalno služila domovini. Če boste tako delali, boste mladina, vredna tistih, ki so padli pri ustvarjanju te velike in lepe domovine.

* Slovenska izseljenska zveza. Te dni je bila v dvorani Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani glavna skupščina Rafaelove družbe in v njenem okviru poslujče izseljenske zbornice. Občni zbor je vodil predsednik Rafaelove družbe škof g. dr. Rožman. Poleg društvenih zadev so se na zborovanju podrobno obravnavala tudi splošna izseljenska vprašanja, ki so postala zaradi vojne še posebno pereča. Precejšen del razprav je bil posvečen preosnovi izseljenske družbe v Jugoslaviji, potrebni zaradi ustanovitve banovine Hrvaške. Dozdajšnja vsedrjavna izseljenska zveza se je razdelila na tri dele, na hrvaško, srbsko in slovensko zvezo. Prvi dve sta že ustanovljeni, slovenska zveza pa se ustanavlja. Njeno jedro bosta tvorili Rafaelova družba in Narodni izseljenski odbor. Pravila Rafaelove družbe so bila na obnem zboru že tako spremenjena, da omogočajo zdaj sodelovanje v skupni izseljenski zvezi.

* Škofovski posvet v Zagrebu. Včeraj so se začela v Zagrebu posvetovanja jugoslovenskih škofov pod predsedstvom zagrebškega nadškofa dr. Stepinca. Škofje razpravljajo o perečih cerkvenih zadevah.

* Odkritje spominskih plošč Preporodovcema dr. Gnezd in Klemenčiču. Na praznik vseh svetih so se zbrali Preporodovci na ljubljanskem pokopališču pri Sv. Križu na grobovih dveh svojih vzornikov dr. Milka Gneзде in Lovra Klemenčiča ter jima odkrili spominski plošči, vzdani v spomenika na njunih grobovih. Odkritja obeh plošč se je udeležilo lepo število Preporodovcev in vojnih dobrovoljcev, ki so se nato skupno poklonili še na grobu Ivana Endliherja v kostnici.

* Tuja letala so vrgla na Bitolj 21 bomb. Agencija Avala objavlja: Pooblaščenim smo objaviti nastopno: Dne 5. novembra med 13.40 in 15.10 so tuja letala trikrat preletela naše ozemlje. Letala so nad Bitoljem ter vrgla na samo mesto 21 bomb, izmed katerih

je 19 eksplodiralo. Bilo je devet mrtvih in 21 ranjenih. Letala so povzročila tudi veliko stvarno škodo. Izdani so bili takoj najstrožji ukrepi, da se z vsemi sredstvi oborožene sile onemogoči vsak nadaljni poskus kršitve naše meje in napada na naše ozemlje. Strojovne komisije so bile poslone, da po podatkih na kraju samem ugotove, čigava so bila ta letala. Po končani preiskavi bo kraljeva vlada storila potrebne korake, ki jih terja ta incident.

* Tudi letos prirede ljubljanski novinarji 1. decembra koncert. Po več letih bo letos koncert spet v veliki dvorani Uniona. Spored letošnjega koncerta bo izredno lep, za kar jamči že ime Ljubljanske filharmonije, ki ga je sestavila in ki ga bo izvedla. Namen letošnje priredve je plemenit, ker je njen dobiček namenjen ubožnim dijakom.

* Vodnikova pratika za leto 1941. je lepo slikana ljudska čitanka s pestro vsebino. Poleg katoliškega in pravoslavnega koledarja, novih poštnih pristojbin in najvažnejših taks prinaša mnogo poučnih člankov o raznih vprašanjih, o katerih mora razmišljati današnji človek. Opozarjamo posebno na članek dr. Ernesta Turka »Balkan balkanskim narodom« in na članek dr. Svetozarja Ilešiča »Sodobna Rusija — SSSR«. Pratika prinaša med kopico zanimivih spisov uglednih piscev tudi razpravo svojega pomembnega sodelavca vseučiliškega prof. dr. Metoda Dolca »Priseganje od davnaj do današnjih dni«. — Kdor se ne bo brž zapisal med Vodnikovce, ne bo mogel več dobiti letošnjih knjig, ker je njih naklada omejena. Zato se takoj javite poverjeniku svojega kraja ali pa naravnost pisarni Vodnikove družbe v Ljubljani, Knafljeva 5.

* Učni načrt za štiriletno višjo ljudsko šolo, ki bo obvezna za vse otroke. Po odredbi ministra za prosveto dr. Korošca, je glavni prosvetni svet te dni objavil načrt za višjo ljudsko šolo. Pouk na višji ljudski šoli bo trajal štiri leta in bo obvezen za učence, ki končajo štiri razrede nižje ljudske šole in ne nadaljujejo šolanja na kakšni drugi šoli.

* Smrt vrlega Gorenjca. Nedavno je po krajši bolezni v 75. letu starosti preminil g. Albin Hauptman, bivši gostilničar, pekovski mojster in hišni posestnik na Jesenicah. Pokojni Hauptman je bil eden izmed najzavednejših narodnjakov na Jesenicah in je zmerom podpiral narodna in prosvetna društva. Bil je eden izmed soustanoviteljev jeseniškega Sokola in njegov najstarejši član.

Hauptman se je pred 35 leti preselil na Jesenice. Pri njegovi hiši je bil pred 26 leti slavnostno razvit prapor jeseniškega Sokola. Ko je bil preskrbel svoje tri otroke, se je čisto umaknil v zasebno življenje. Še pred tedni se je živo zanimal za Sokola in je kljub temu, da ni živel v rožnatih razmerah, še sam prinesel svoj letni prispevek za Sokola. V počastitev njegovega spomina se je s Sokolskega doma vila žalna zastava. Bodi narodnemu možu ohranjen lep spomin, preostalim pa naše iskreno sožalje!

* Smrt uglednega Litijana. Na litijskem pokopališču so pokopali 82letnega g. Ivana Lapa, gostilničarja in posestnika iz Gradca pri Litiji. Pokojnik je bil že od ustanovitve litijskega Sokola njegov član, zato mu je društvo izobesilo črno zastavo. Na poslednji poti je vrlega moža spremljala številna množica. Zlasti so se od pokojnika prisrčno poslovili lovci in pevci. Blagemu možu bomo ohranili lep spomin! Lap je bil po rodu iz Mengša in se je pred desetletji naselil v Litiji.

* Smrt uglednega rojaka v Trstu. Te dni je umrl v Trstu veletrgovec g. Franc Primc, star 64 let, rojen v Harijah pri Ilirski Bistrici. Prišel je kot mladenič v Trst in je služil v mladih letih kot učenec in pomočnik v trgovinah z jestvinami na drobno, ki so bile v Trstu v velikem delu v rokah slovenskih trgovcev. Kmalu je pa začel v Trstu lastno trgovino z moko, žitom in drugimi poljskimi pridelki, ki jo je s svojim bistrim duhom in izredno pridnostjo dvignil tako visoko, da je bila že pred zadno vojno prva te stroke v Trstu. Imel je večjo trgovino tudi v Št. Petru na Krasu. Bil je samec in je skrbel kot oče za svoje nečake. Blag mu spomin!

* Smrt koroške korenine. V Dolničah pri Rožniku na Koroškem je umrl v visoki starosti 83 let Gregor Paul, po domače Otovčev oče. Pokojnik je bil vzoren gospodar in zavedna slovenska korenina. Blag mu spomin!

* Shod Nemcev iz podunavskih držav. Novosadski »Deutsches Volksblatt«, glavno glasilo nemške narodne skupine v naši državi, poroča, da se je vrnil voditelj naših Nemcev dr. Janko iz Nemčije. Tam se je bil sestel z voditelji nemških narodnih manjšin na Madžarskem, v Rumuniji in na Slovaškem ter se dogovoril z njimi o shodu nemških narodnih skupin iz podunavskih držav. Shod bo pomladi prihodnega leta. Dr. Janka sta sprejela tudi namestnik Hitlerja min. Rudolf Hess in pa policijski minister Himmler.

Cerkev je bila od vrha do tal zagrnjena v črno in krsta je kar izginjala pod cvetjem.

Nointel je sedel v zadnjo vrsto na koncu glavne ladje. Zelel je videti čim več ljudi, toda tako, da drugi ne bi njega videli.

Ko je gledal okoli sebe, se mu je nazadnje ustavilo oko na neki ženski, ki je klečala v temnem kotu. Spoznati je ni mogel, toda ko je opazoval njeno elegantno obleko, se je čudil, zakaj ni pokleknila na klečalnik, ampak kar na tla. Obraza ni mogel spoznati, toda po postavi je sodil, da mora biti ta ženska mlada in lepa. In zdelo se mu je, da joga.

Tedaj se mu je vsilila čudna misel.

»Ali ni morda to ženska, ki je umorila Julijo in je zdaj prišla, da si izprosi od nje odpuščanje. To je prav mogoče. Približal se ji bom in morda jo bom spoznal. Tako je končal stotnik svoje premišljanje.

Toda v trenutku, ko je hotel ta svoj namen uresničiti, je bilo maše konec in množica je začela hiteti proti izhodu. Zdaj ni mogel več stopiti v temni kot in je moral še naprej čakati in le oddaleč opazovati skrivnostno neznanko, ki je še zmerom klečala na svojem prostoru negibno kakor kip.

Med tem je opazil še dva znanca, generala Simancasa in doktorja Galmierja, prav tedaj, ko sta z vejico poškrbela Julijino krsto.

»Nočem, da bi me videla ta dva lopova,« je pomislil stotnik in se umaknil, da ga ni mogel opaziti niti neogibni Lolif, ki je tudi prav tedaj prišel mimo. Cerkev se je praznila, toda neznanka je še zmerom klečala.

»Kolikor mi je znano, Parižanke ne kleče tako, da si ne ranijo kolen. Tako pa kleče v Italiji in na Španskem, da, na Španskem... Vraga... Barancosova je Španka... Če ni

morda ona! Počakal bom pred vrati in ji sledil, če bo treba.«

V teh mislih je zavil proti glavnim vratom, toda prav v tem trenutku je neznanka vstala in hitro krenila proti stranskim vratom. Ko je Nointel skozi množico prišel pred cerkev, je ni bilo nikjer več. Najbrž jo je takoj pred vrati čakala kočija, s katero se je odpeljala.

»Vse to mi potrjuje domnevo, da je bila markiza. Ko jo srečam, jo bom vprašal, kako je bilo na Julijinem pogrebu.«

Ko so nesli mimo njega Julijino krsto, se je stotnik zamislil.

»Umrla je v cvetu mladosti in lepoti,« je pomislil. »Tako vsaj ni izkusila žalosti, ki jo mora občutiti, ko vidi, da se stara.«

Malo nato se mu je približala Marica. Prežala je nanj, kdaj ga bo videla samega.

»Upala sem, da bo na pogrebu tudi gospod Darcy,« je rekla stotniku.

»Zelo živčen je, pa sem svetoval, naj rajši ne pride na pogreb. Toda povej mi, ali nisi videla v kotu cerkve ženske, ki je klečala na tleh?«

»Sem... odpeljala se je z navadnim vozom.«

»Ali jo poznaš?«

»Ne poznam je, mislim pa, da je plemkinja.«

»Ali nisi opazila, kam je zavil njen voz?«

»Nisem. Glejte, pogrebeci so že zavili proti pokopališču. Ali pojedete tudi vi?«

»Kam pa?«

»Na glavno pokopališče. Neznana ženska je tam kupila grob za pokojnico.«

»Neznana ženska? Katera neznanka pa je to? Kdo sploh plača pogreb? Država ne!«

»Država bo dedovala od moje gospodarice

več kakor milijon, toda pokopati bi jo bila dala kakor beračico. K sreči je gospodična Risslerjeva dobrega srca.«

»Torej plača Klavdina pogreb?«

»Da, to se pravi... ona je dala denar. Ona jo je umila, oblekla in položila v krsto. Ko je šel sluga gospodične Risslerjeve na magistrat, da bi plačal za pogreb, mu je uradnik povedal, da je grob že zjutraj nekdo plačal. Povedal mu je tudi neko ime, ki ga še nikoli nismo slišali. Potem je šla gospodična Risslerjeva sama, da bi videla, ali se sluga ni zmotil, toda tudi njej so rekli, da je neznana ženska že plačala dva tisoč frankov za grob Julije Orcivalove. Čudno, kaj?«

»Morda je kakšna ženska Juliji dolgovala to vsoto, pa ji je na ta način povrnila svoj dolg?«

Stotnik pa je sam pri sebi mislil tole:

»Markiza je plačala grob. Zdi se mi, kakor bi videl, kako se je vse razvijalo zadnje tri dni. Če bi le mogel najti žensko, ki je opravila to kupčijo namesto markize. Odkriti jo moram.«

»Hudo je, gospod, izgubiti tako dobro gospodarico,« je vzkljknila sobarica. »Pomislite, zdaj sem toliko, kakor na cesti!«

»Ne obupuj, to se bo že uredilo.«

»Ali mislite, da bo gospod Darcy...«

»Darcy je zapravil dosti denarja s tvojo gospodarico, zato tudi tebe ne bo pozabil. Ali nisi ničesar prihranila?«

»Malo... skoraj nič...«

»Ne boj se, vse se bo uredilo.«

Pri vходу na pokopališče je Marica zapustila stotnika, ki se je zdaj vsaj lahko pristo g'bal. Stopil je vstran, da bi lahko dobro videl vsakega udeleženca. (Dalje prihodnjič)

Po sklepu Kulturbunda bodo ustanovili na sedežih močnejših kulturbundskih združenj posebne otroške vrtce za nemško deco. Oskrbno dece v otroških vrtcih bodo prevzele članice Kulturbunda. Voditeljice otroških vrtcev bodo prejemale mesečno plačo in brezplačno stanovanje na račun krajevnega združenja Kulturbunda, odnosno centrale teh združenj v Novem Sadu.

* **Nočni promet na našem Jadranu ustavljen.** Pred dnevi so našli pred dubrovniško luko plavajoče tuje mine, ki jih je jug prignjal na našo obalo. Zaradi tega je odredila pomorska direkcija v Splitu, da je dovoljeno jugoslovenskim parnikom za obalni promet, tako osebnim kakor tovarnim, potovati samo podnevi. Vse nočne vožnje so do nadaljnjega prepovedane. Poleg tega so prejeli vsi kapetani naših ladij posebna navodila za previdnostno službo na krovih. Prihodne dni bo zaradi te odredbe objavljen nov vozni red za vse potniške in tovarne parnike, ki opravljajo plovo vzdolž naše obale.

* **Zgodni sneg je poškodoval mnogo dreva.** Z Dolenjskega pišejo: Sneg, ki je mnogo prezgodaj pobelil vso naravo, je napravil mnogo škode po sadovnjakih in gozdovih. Težki sneg, ki je padal po listju in vejah, je zaradi svoje teže polomil mnogo vej in tudi odlomil cela debla. Škoda po sadnih vrtovih je velika, še večja pa je po gozdovih, kjer leži mnogo polomljenega dreva kar vse vprek. Polomljeno drevo, zlasti smreke je potrebno čim prej spraviti iz gozda in jih uporabiti, za kar bo pač kazalo. Tudi na sadnem drevju je veje takoj odstraniti in lepo odžagati na gladko, ranjena mesta pa zamazati s smolo. Sadno drevo, ki je čisto prelomljeno, je treba izkopati. Če je še mlado in zdravo, bi ga kazalo pomladati precepiti na prelomljenem mestu.

* **Prepovedana podražitev mleka v Zagrebu.** V Zagrebu se je pripravljala podražitev mleka, mestno poglavarstvo pa je obvestilo prebivalstvo, da bo to podražitev mleka prepovedalo in da se mora tudi v bodoče mleko prodajati po 3 dinarje liter. Kdor bo pa skušal mleko podražiti, bo čutil posledice uredbe o pobijanju draginje, odnosno naredbo o pošiljanju brezvestnih spekulantov na prisilno bivanje.

* **Hiša, v kateri so bivali cesarji, knezi in kralji.** Pri Bistrici v Rožu na Koroškem imajo zanimivo delavsko hišico. Stoji v tako imenovanih Kotlah poleg več metrov visokega slapa. V njej je najprej stanoval Kaiser Josef, ki je umrl pred dobrimi desetimi leti.

Nato se je v hišico priselila Knezova družina. Ker pa nista mogla dobiti dela, sta šla spet po svetu s trebuhom za kruhom. Pred meseci pa je dobila hišica novega stanovalca v osebi nekega Kralja in njegove žene. O njem vemo samo to, da nima krone in da je po rodu iz severne Avstrije. Ta hišica je torej dala zavetje cesarjem, knezom in kraljem.

* **Po kočevskih gozdovih je zapadel visok sneg.** Ko drugod še dežuje, večkrat po kočevskih gozdovih že sneži. Zlasti kočevske Gače nad Črmošnjicami so kraj, ki ima zmerom mnogo snega. Letos pa v tem pogledu ni bilo izjeme, ker je sneg pobelil vso Dolenjsko. Seveda pa je po kočevskih gozdovih najvišji sneg, saj ga je blizu enega metra. Ker je bil sneg južen in težak, je še z zelenim listjem porasle veje nagnil globoko proti zemlji. Polomil je pa tudi mnogo dreva.

* **Velike poplave v Hercegovini.** V Hercegovini in delu Dalmacije so bile te dni velike poplave. Pri Metkoviću je Neretva prestopila bregove in poplavila pol mesta. Pomorski promet je močno oviran. Pri Čapljini je vsa okolica pod vodo. Nad 2000 kmetov je moralo zapustiti svoje hiše. Njihov položaj je tem obupnejši, ker je nastopilo hladno deževno vreme, tako da ni mogoče prebivati na prostem.

* **Nepoznan stanovanjski mrčes,** podoben prahu. Neka ljubljanska gospodinja je nedavno opazila na pohištvo čedalje več prahu, čeprav je čisto novo pohištvo skrbno brisala večkrat dnevno. Potem je opazila, da so čedalje bolj zaprašeni tudi drugi predmeti v stanovanju. Nekoč pa, ko je vsa obupana stala pred naprašenim pohištvom, je hotela doznati, kak prah je to. Pogledala ga je od blizu. V svojo grozo je opazila, da je bil ves prah živ in da se je borila že mesece s strahotno hitro se množecim mrčesom. Vsa sreča v tej hudi nadlogi pa je, da se mrčes ne loti tudi človeka. Ker je ta mrčes lahko prenosljiv in se silno hitro množi, je potrebno, da se zdravstvena oblastva za ta primer zanimajo in najdejo sredstvo za zatetje tega mrčesa.

* **Velik požar v Savinjski dolini.** Te dni zjutraj je nastal požar v kozolcu gostilničarja in posestnika Ivana Kumra v Kapli pri Sv. Juriju ob Taboru. Zaradi vetra se je ogenj naglo razširil in je zajel dva kozolca in gospodarsko posonje. Na pomoč so prihiteli domači in okoliški gasilci, ki se jim je posrečilo rešiti Kumrovo hišo ob državni cesti, v kateri je gostilna. Odstranili so tudi živino

iz hleva ter rešili nekaj poljskih pridelkov. Požar je uničil gospodarsko poslopje, hmeljsko sušilnico in oba kozolca. Ni izključeno, da je požar zanetila ljubna roka.

* **Zaradi nesrečne ljubezni v smrt.** V Rušah so našli v postelji mrtvega 22letnega Leopolda Ranerja, ki si je v samomorilnem namenu pognal iz samokresa kroglo v desno senco. Vzrok je bila nesrečna ljubezen.

* **Žalostna smrt služkinje.** Pri g. inž. Jancu v Gajevi ulici v Ljubljani je služila 23letna služkinja Pepca Bratkovičeva, doma iz St. Jerneja na Dolenjskem. Te dni pa so jo našli mrtvo v postelji. Poklicana je bila policijska komisija, ki je ugotovila, da se je Bratkovičeva, ko jo je ponoči napadla božjast, po nesreči udarila ob posteljni rob in da se je nato še zadušila. Bila je marljiva služkinja.

* **Vpričo žene in hčere je pil lizol in umrl.** V Morju pri Framu je vpričo žene in hčerke po hudem prepiru pil lizol 68letni zidar in mali posestnik Ivan Flakus. Posestnik Vrhovšek, ki je bil poleg, mu je iztrgal steklenico iz rok. Nato je dejal Flakusovi ženi, naj da možu kot protistrup mleko. Žena in hčerka sta odšli, da bi pomolzi kozo. Vrhovšek pa se je tudi odstranil. Ko sta obe ženski prišli nazaj v sobo, sta našli Flakusa na postelji, kjer je smrčal, kakor da bi močno spal. Mislili sta si, da je zaspal in da mu nič ni. Zato sta ga pustili na miru, da se prespi. Naslednjega jutra pa sta našli Flakusa mrtvega.

* **V Muro je skočila.** Nedavno je skočila z mostu v Murskem Središču v Muro 20 letna Erna Vešligajeva. Nekaj minut pozneje so našli ljudje njeno poslovilno pismo. Kmalu pa tudi truplo. V pismu pravi, da gre v smrt, ker se ji je zgodila krivica. Nedavno je porodila nezakonskega otroka. Zapeljivec pa ni hotel priznati očetovstva niti poročiti se z njo.

* **Zverinski umor pri Zrečah.** Pred petletnim senatom okrožnega sodišča v Celju se je zagovarjal 30-letni posestnik Franc Gosak s Planine pri Zrečah. Franc Gosak je bil obtožen, da je letos 7. avgusta na Planini pri Zrečah z udarci z ostro sekuro po glavi usmrtil svojo mačevo 52-letno Julijano Gosakovo, da bi postal neomejen gospodar njenega posestva, ki mu ga je bila sicer že izročila, a si je pridržala dosmrtno gospodarstvo in izkoriščanje posestva. Dne 7. avgusta dopoldne je prišla Ljudmila Merčnikova v hišo, v kateri sta stanovala Julijana Gosakova in njen mož Ignac, oče Franca Gosaka.

EMILIO
SALGARI

IZGNANCI

Ker so bili vsi utrujeni, so sklenili, da bodo tu počivali do jutrnega svita. Temen gozd se je pojavil pred njimi. Bili so tik borovega gozda.

»Če pridejo kozaki,« je rekel polkovnik, »se bomo lahko skrili v notranjosti gozda!«

»Kaj mislite, ali so nas morda že javili obmejnim stražarjem?« je vprašal Ivan zaskrbljeno.

»Obmejni stražniki vendar ne morejo povsod stati. Počakajmo še eno megleno noč, morda se nam posreči prekorčiti mejo!«

»Toda ali bomo na oni strani naleteli na ljudi, ki se bodo zavzeli za nas in nas ne bodo izdali?«

»Upam,« je odvrnil Sergej. »Tu so številna plemena Halkov, ki veljajo za gostoljubne.«

»Na visoki planoti je vladal silen mraz. Sedli so tesno drug ob drugem, da so se medsebojno gredli. Svojemu gladi pa niso mogli postreči, ker so bili pustili vse ostanke zalog v saneh.«

Globok molk je vladal tu na gorah kakor tudi v dolinah. Niti sapica ni zibala zasneženih smrek, ki so se okoli in okoli vzdigovale v zrak in se kakor prikazni prikazovale iz megle. Zdaj pa zdaj se je zaslislal zamolkel šum v zraku. Izviral je od mogočnih peroti orla, ki je zaprhtal proti dolini.

Proti šesti uri zjutraj, ko je začelo vzhajati solnce, je začela megla giniti. Že so se spodne veje smrek razločno videle, kmalu so

bile jasno vidne sredne veje in naposled so vrgli tančico raz sebe smrekovi vrhovi. Daljva pa je bila še v tančici.

Pol ure pozneje so močni sunki vetra pregnali meglo v smeri proti Bajkalskemu jezeru. Samo spodaj ležeča dolina je bila še pokrita s sivo tančico.

Begunci so vstali in gledali z visoke planote v globino. Hoteli so doznati, ali ne drži kakšna steza navzdol.

Tedaj pa je polkovnik veselo vzkliknil: »Glejte, mongolska meja!«

Strmina se je polagoma spuščala proti jugu. Spodaj se je razprostirala velika ravnina, na kateri skoro ni bilo snega. Na mnogih krajih se je videla visoka stepna trava.

Na majhnem griču so bili vidni v oddaljenosti petih do šestih kilometrov stebriči, ki so označevali mejo. Prav tako so opazili štirioglat, na pol razpadel stolp.

»Mongolski stražni stolp,« je pojasnil Vasiljev.

»Polkovnik,« je vzkliknil razburjeno student. »Tam izza grmovja se vzdiguje dim. Tudi pasočje se ovce vidim.«

»Gotovo je tam pastirska kočala!« je menil Sergej. »Halki pridejo pogosto čez mejo, da si poiščejo boljšo pašo za svojo živino. Poprosili bomo pastirje za gostoljubnost!«

»Ali se dobro počutite na konju, gospodična Marija?« se je obrnil Ivan veselo proti

svoji tovarišici. Upajmo, da bomo kmalu delezni zavetja in jedi!«

Ko so ugotovili, da ni nikjer na ravnini nobene kozaške čete, ki bi prežala na begunce, so nadaljevali pohod.

Zelo nerodna steza, po kateri so hodile pač le ovce Halkov, je držala navzdol.

V bližini mecesnovega gozdiča, iz katerega se je vzdigoval steber dima, so videli pasti se najmanj dvesto do tristo angorskih ovc in številne koze z dolgo, svilasto se bleščečo dlako. Nekaj tucatov konjičev s kratkimi, tankimi nogami in majhnimi glavami se je paslo zraven drobnice.

Ni bilo dvoma, da je moral biti v bližini kak halkovski šotor. Halki so bili pastirsko plemo in vsi dobri jezdeci.

Komaj so bili begunci v dolini, ko je stopil izza drevja pred nje močan možak srednje postave, oborožen z dolgo starinsko puško. Njegov okrogli obraz je imel prsteno barvo, malo pomešano z rumeno. Imel je poševne, globoko ležeče oči, ploščat nos in črne lase, ki so bili kakor pri Kitajcih spleteni v kito.

Njegova obleka je sestajala iz dolge, modre sukne iz debele volne s črnimi polžametastimi obšivki in širokega pasu, okrašena ga s srebrnimi zaponkami. Za pasom je imel velik nož. Na glavi je imel majhno, okroglo pokrivalo, ki je bilo na vrhu okrašeno s tremi trakovi, ki so viseli do ram.

Ko je mož zagledal prišlece, je odločno vzdignil svojo dolgo puško, a jo takoj spet povesil, ko je opazil miroljubnost tučjev. Polkovnik mu je dal roko v pozdrav: »Nismo tvoji sovražniki! Pred teboj so Rusi, ki te prosijo za gostoljubnost!«

Merčnikova je hotela kupiti mlado prase. Ker ni našla nikogar v hiši, je pogledala v klet. Tam se ji je nudil grozen prizor. Na tleh je ležala Julijana Gosakova vsa v krvi. Nesrečnica je hropela, iz razbite lobanje pa je vrela kri. Gosakova je kmalu izdihnila, ne da bi se bila zavedla. Umora so kmalu osuili Franc Gosaka in ga aretirali. Franc Gosak zanika zločin in navaja, da si je bil s svojo mačeho vedno dober, ker mu je izročila posestvo v last. Tudi oče Ignac Gosak mu je z notarsko pogodbo izročil svoje posestvo v polno last in si izgovoril dosmrten preužitek. Franc Gosak se je pa nekaj dni pred nasilno smrtjo svoje mačehke skregal z mačeho, ker si je neupravičeno prilastila 15 prascev, katere sta povrgli dve svinjji, ki ju je Franc Gosak z omenjeno pogodbo prevzel od svojega očeta. Obdolženčeva mati je umrla že pred 15 leti. Njegov oče se je l. 1933 poročil z vdovo Julijano Koprivnikovo, Franc Gosak pa dva meseca prej z Angelo Kušarjevo, s katero ima sedaj že pet otrok. Oče je obdržal ob svoji drugi poroki svoje posestvo, njegova druga žena pa svoje posestvo, na katerem je od svoje poroke stanoval tudi Franc Gosak. Franc Gosak pravi, da je njegovo mačeho morda umoril neki Lubej, ki je bil pobegnil iz kaznilnice in se skrival pri svojem bratu, kjer so ga v skrivališču na kozolcu zajeli orožniki. Lubej se ni hotel vdati, temveč je zažgal kozolec in tudi sam v njem zgorel. Julijana Gosakova je nekaj dni pred smrtjo dejala Janezu Višnerju in ob drugih prilikah tudi Rešni Višnerjevi in Amaliji Pristovnikovi, da se z mladim Gosakom ne razume več, da je bil mladi Gosak prej z njo vedno dober, a se je docela spremenil, odkar mu je izročila svoje posestvo. Tudi Franc Gosak se je nejevoljno izrazil o svoji mačehi in je nekaj dni pred umorom izjavil Janezu Višnerju, da bo mačehi precepil glavo, če bo z njegovim očetom tudi tako grdo ravnala, kakor s svojim prvim možem. Razprava na sodišču je bila prekinjena in se bo nadaljevala v četrtek 14. t. m. Zaslisane bodo še tri nove priče.

* **Nepoboljšljiv vlomilec** je komaj 21letni Stanislav Gutmaher z Janževe gore. Julija letos so ga izpustili iz zaporov mariborske jtenišnice, kjer je prestajal 10mesečno kazen. Dva dni pozneje pa je spet izvršil dva vlomna, in sicer pri posestniku Alojziju Vrhovniku na Janževi gori in pri Francu Mežnariu v Puščavi kjer je ukradel razne predmete. Orožniki so ga dolgo iskali in so ga izsledili pri Selnici ob Dravi. Ko pa je Gutmaher

opazil orožnike, je bežal ter si pri tem zlomil levo nogo. Nato so ga aretirali. Zdaj se je moral Gutmaher zagovarjati pred malim kazenskim senatom moriborskega okrožnega sodišča, ki ga je obsodil na leto dni in osem mesecev robije ter na izgubo častnih državljskih pravic za dobo treh let.

* **Vlom pri Teokaroviču v Ljubljani.** V noči na ponedeljek so neznani tatovi vdrl v Teokarovičeve trgovinske prostore v Wolfovi ulici ter odnesli za okrog 20.000 din manufakturnega blaga. Kakor je razvidno iz preiskave, so tatovi prišli skozi velika vežna vrata sosedne hiše, kjer je na dvorišču Hrovatinova tiskarna. Potlej so navrtali, odnočno z dletom iztolkli dvojna vrata v Teokarovičeve prostore. Vlomilci sicer niso odnesli večje množine blaga. Nameravali so odnesti nekaj več, pa so bili prepadeni. Zanimivo je, da način tega vloma v marsičem spominja na vlom pri zdravniku dr. Trtniku pred meseci, kjer so vlomilci pobrali zlatnine za težke tisočake.

* **Škofjeloški svedrovci za zapahi.** Ob koncu septembra je bil izvršen predrzen vlom na Poljanski cesti v Škofji Loki. Medtem ko so vozili iz Leonišča z reševalnim avtom domov umirajočega posestnika in gostilničarja Franca Kovača, so neznanci vlomili v njegove stanovanjske in trgovinske prostore ter odnesli Kovačevemu zetu železniškemu uradniku Leopoldu Erjavcu raznovrstnega blaga in denarja v skupni vrednosti za okrog 40.000 d'n. Erjavec se je bil prav tiste dni selil iz Kapucinskega predmestja v dom svojega tasta. Na vseh straneh so se od tedaj vršile poizvedbe, a zaman. Že je kazalo, da bo ostal v lo mnepojasnien, toda škofjeloški orožniki so vlom naposled do kraja razčistili. Sijajno so se izkazali prstni odtiski. Istega dne, ko je bil vlom izvršen, je prišel v Škofjo Loko daktiloskop ljubljanske policije. Uspelo mu je posneti odtiske na gramofonu, na steklenici likerja in na pokrovcu pri ključavnici pri vratih. Prav ti prstni odtisi so izdali vlomilce. Najprej so prijeli Stanka Petriča, ki je po rodu iz Ravnika v logaškem srezu, nato pa Memšarja Aleša, čevljarskega pomočnika iz Zgornjih Bitenj. Tretji pajdaš, italijanski državljani Henrik Biček, sedi zaradi neke druge reči v zaporu, zdaj pa se bo moral zagovarjati še zaradi vloma.

* **Dva nevarna vlomilca prijeta.** Policija je prijela 34letnega Jakoba Čimžarja, doma iz Predoslja, ki je šele nedavno zapustil zapore, in njegovega tovariša 33letnega Ivana Ogrina iz Zaboršta. Osumljena sta več vlo-

mov, med drugimi tudi vloma v občinsko pisarno v Dolu pri Ljubljani, kjer sta odnesla ročno blagajno, v kateri pa je bilo samo nekaj desetakov. Vlomilci so blagajno razbili s sekuro in jo vrgli proč. V blagajni je bilo tudi več hranilnih knjižic, ki jih bodo nemara skušali vnovčiti.

Popotnikova torba

Na poseben način se je maščevala

Pri Rozi Bračkovi, 72 let stari posestnici v Ciglencah je bil izvršen vlom v odsotnosti Bračkove in njene vnukinje Rozine Dolinškove. Obe sta bili na veselici pri Sv. Martinu.

Ko sta se ženski vrnili domov, sta našli posobah vse razmetano. Večina boljnih oblek in perila in celo posteljnine je manjkala. Z vsem tem pa je šlo tudi 500 din, shranjenih v zavitku med obleko. Čudno pa je bilo, da so ostali nedotaknjeni dva stotaka, srebrna ura in drugo, kar vse bi bil vlomilec brez truda lahko vzel s seboj.

Odnešeni plen pa so kmalu našli, in sicer v 32 metrov globokem vodnjaku. Nekaj ga je že padlo na dno, nekaj pa ga je še plavalo na vrhu.

Ta posebnost je dala misliti. Če bi bil prvi vlomilec na delu, bi bil vzel vse. Pa se je stara Bračkova spomnila, da je že dva dni poprej v hiši zalotila Baumanovo Zofko, hčer posestnika od Sv. Martina, izvoljenko Stanka Šešerka, rejenca Bračkove.

Bračkova je imela svojčas pri sebi rejenco Stanka Šešerka. Še pred dvema letoma je živel pri njej. Pa se je zaljubil v Baumanovo Zofko. Velika ljubezen je bila to in sta že mislila na poroko. Toda tej nameri zaljubljenec se je uprla Bračkova. Ta odpor je bil tako resen, da jo je Stanko popihal iz hiše in se preselil v hišo svoje neveste. S fantovo preselitvijo pa se je v Baumanovo hišo naselila tudi štoklja in Zofka je postala mlada mati, še preden je z otrokovim očetom stopila pred oltar.

Medtem je med Stankom in Zofko nastal prepri in Stanko se je preselil nazaj v Bračkovo hišo. To pa je bil strašen udarec za nesrečno Zofko, ki je začela tuhtati, kako bi se maščevala. Najprej je poskusila odnesti iz

33. poglavje

MONGOLSKA MEJA

Halki so morali plačevati Kitajski tribut kakor ostala mongolska plemena.

Vsi Halki skupaj so precej številno ljudstvo, ki biva v južnem delu razsežnega ozemlja, raztezajočega se od Altintaškega in Namšamskega gorovja do južne meje Sibirije.

Manjša plemena Halkov žive od puščave Gobija do Mandžurije in ob predgorju velikega Altaja. Kljub znatni medsebojni oddaljenosti se znajo hitro združiti, kadar grozi nevarnost, ker so vsi Halki izredno spretni peždec.

Pečajo se z rejo ovc, konj in tudi kamel, čeprav je njihova zemlja precej nerodovitna. Na pustih ravninah rase le trda trava. Tudi lovu se posvečajo. Imeli pa so takrat le malo pušk. Njih strelno orožje je bil pretežno lok s puščicami, vendar so se lotili zdaj pa zdaj tudi lova na tigre, ki so se pojavljali v puščavi Gobiju.

Stalnih bivališč ta pastirski narod ni poznal. Kadar je bil kak kraj popasen, so razdrli šotore, jih naložili na konje ali kamele ter gnali svoje črede na druge pašnike.

So zelo skromni. Mleko je njih glavna hrana. Kljub skromni prehrani so čvrsti in lahko celo v starejših letih prejahajo do dvajset milj dnevno. Uživajo pa tudi mesno hrano, tako ovčje meso in meso divjih svinj. Tudi mesa padlega konja ali kamele ne zavržejo. Vode ne pijejo nikdar. Njih pijača je čaj, ki ga kupujejo od kitajskih trgovcev.

Pastirska plemena v Mongoliji so morda še gostoljubnejša, kakor so Arabci. Vsak tu-

»Dobro došli, če hočete biti naši prijatelji!« Gostoljubnost je Halkom sveta! Sledite mi!

Pri teh besedah je vrgel pastir svojo puško spet čez rame in korakal pred tuji v gozd. Dimitrij je še enkrat pazljivo pogledal nazaj po ravnini.

»Glejte, tam, gospodar!« je zaklical prestrašeno. »Kozaki!«

Res je dirjalo kaki dve verstvi oddaljeno od gozdička dvanajst kozakov. Vodil jih je korporal. Krenili so proti gričku, na katerem so stali mejni stebriči, in sicer naravnost proti kraju, kjer je bil stari mongolski stolp.

»Preklet!« je zaškripal polkovnik z zornimi. »Hočejo nam zapreti pot čez mejo!«

Tako blizu smotra jim je zagrozila nova nevarnost. Polkovnik se ni bal nove ovire, toda zasmilila se mu je mlada sestra.

»Nič se ne bojim!« ga je tolašila pogumna deklica. »Posvetimo jim s puškami, da se bo njih število skrčilo. Tako bomo imeli z manj sovražniki opravka.«

Tudi pastir je bil zagledal vojake. Ker je govoril rusko, je razumel ves pogovor gostov. Vendar je molčal, ker mu zapovedi gostoljubnosti niso dopuščale, da bi se bil vmešaval v zadeve svojih gostov. Smehljaje se in občudovaje je pogledal mlado damo.

»Ali si razumel, za kaj gre?« je vprašal polkovnik moža.

»Da,« je odvrnil pastir. »Vojaki belega cara vas preganjajo.«

»Ne smemo iti z vami, da vas ne izpostavimo njih maščevalnosti!«

Mož ga je začudeno pogledal. »Od kdaj pa Halki ne znajo več štiti svoje goste? Ne

poznam vas sicer, niti ne vem, zakaj vas carevi vojaki preganjajo, vendar so nam gostje sveti. Ti in tvoji prijatelji naj se v naših šotorih ničesar ne boje. Če stopiš čez naš prag, ti prisezam pri Budi, da vas bomo vsi branili!«

»Ti si velikodušen, toda ali ne bo pozneje tvoje plemo kaznovano?«

Pastir je ponovno odvrnil: »Mi nismo podaniki tvojega vladarja! Svoboden mož sem, gospodar nad 15 šotori. Na oni strani meje me vaši vojaki nič ne brigajo! Pojdite z menoj, nihče vam ne sme storiti ničesar zlega!«

»Najlepša hvala, plemeniti mož!« je rekel polkovnik. »Begunci smo iz sibirskih rudnikov, vendar nismo zločinci. Naš greh je le ta, da preveč ljubimo svobodo in svojo domovino. Če nam hočete pomagati, vam bomo dali toliko rubljev, kolikor jih boste zahtevali!«

»Vem, kako ravnajo vojaki velikega, belega cara z izgnanci. Rešil sem še več nesrečnikov in bom pomagal tudi vam! Toda ne maramo, da bi nas plačali za gostoljubnost. Moja dolžnost je, skrbeti za vas!«

»Za zmerom vam bomo hvaležni!« je rekel Vasiljev ginjeno. »Če ne marate, da vam pokažemo svojo hvaležnost z denarjem, dovolite, da vam darujemo orožje, prav tako odlično, kakršno rabimo sami.«

»Sledite mi!« je ponovil poglavar.

Pet minut pozneje je dospela družbica do jase v gozdu. Tu je bilo postavljeno 15 šotorov iz črne kožuhovine. Imeli so obliko cilindrov in so bili na vrhu okrogli. V polkrogu so obdajali znatno večji in višji šotor, s katerega je vihrala zastava z zmajema.

»Bodite dobro došli v moji domovini!«

Bračkove hiše Šešerkovo obleko. To je bil namen njenega obiska 25. oktobra, ko jo je zalotila stara Bračkovka. Tedaj se je našla obleka v vinogradu. Dva dni pozneje pa se je odločila za zgoraj opisani vlom in navidezno tatvino. Očitno je, da ji je šlo za maščevanje, vendar pa bo imela najbrž sitnosti pred sodniki, če se ne bo prej pobotala s fantom.

Iz Prekmurja

Prva smrtna obsodba v Murški Soboti

Murska Sobotica, novembra.

Pred kazenskim senatom okrožnega sodišča v Murški Soboti se je pretekli teden zagovarjal zaradi dvojnega umora Makovec Karel, rojen 1. 1914. v Strigovi, sin kleparskega pomočnika Matije. Obtožnica mu je očitala, da je letos poleti iz maščevanja in ljubosumnosti sedemkrat zabodel z nožem Raspergerja Viktorja iz Businščaka in trinajstkrat Repovo Marijo iz Strigove. Obe žrtvi sta izdihnila.

Makovec Karel in Marija Repova sta se poznala že od mladih nog. Zadnji dve leti je postalo prijateljstvo med njima bolj ljubezensko. Dobro sta se razumela in je Makovcu pokojna Marija lansko jesen, ko je šel na orožne vaje, še dala nekaj malenkosti za na pot. Ko je spet prišel od vojakov domov, je začel dvomiti v dekletovo zvestobo, posebno še, ko je videl, da je Marija ob neki priliki šla k Rasbergerjevemu kuharju. To je tudi dalo Makovcu povod, da je začel na vso moč sovražiti Raspergerjeve, predvsem Viljema, kajti slutil je v njem nevarnega ljubezenskega tekmeča. Čedalje bolj je postajal ljubosumen tudi na Marijo kljub temu, da mu je še pred odhodom k Raspergerjevemu zagotavljala, naj se nikar nič ne boji, ker hoče ostati le njemu zvesta. Toda Makovec je kmalu izvedel, da sta si Marija in Viljem skrivaj tudi dopisovala. Očital je Mariji nezvestobo in ji izrazil željo, da si medsebojna darila vrneta in se razideta. Užaljeni in ljubosumni Makovec tega sicer ni mislil tako zelo resno, pač pa je v svojem srcu že začel kovati načrt, kako bi se maščeval za dekletovo nezvestobo.

Usodnega dne popoldne je Marija odšla k Raspergerjevemu v Businščaku na obisk. Isti

dan je bil doma na dopustu u Viljem, ki je bil tedaj na orožnih vajah. Na poti proti domu sta se v Malem Slatniku Marija in Viljem poslovila, ker se je Viljemu mudilo na vlak in nazaj k vojakom. Pri slovesu mu je Marija izrazila hudo slutnjo, da bi jo Makovec lahko kje pričakoval, kajti poznala ga je kot precej nasilnega fanta. Zato je Marijo pospremil proti domu Viljemov brat Viktor. Marijina slutnja se je na žalost uresničila. Makovec je izvedel, da je njegov tekmeč na dopustu, in je sklepal, da se bosta z Marijo najbrž kje sestala. Vseposvoda je stikal za njima, da bi ju našel, in res ju je že od daleč opazil v Malem Slatniku, ko se je Marija poslavljala od Viljema. V Makovcu je dozorel sklep po maščevanju. Ob stezi se je s kolesom skrtil za pšenico, sezul čevlje in čakal. Ko sta prišla Marija in Viktor mimo, se je Makovec vrgel z nožem na svoji žrtvi. Obdelal je z nožem najprej Viktorja, da se je na mestu zgrudil mrtev. Tudi Marija je dobila nekaj lažjih ran, vendar je še stekla po stezi nazaj in klicala na pomoč zakonca Jambrošiča.

Ko je Viktor Rasperger obležal mrtev, je Makovec stekel za Marijo in klical za njo: »Mimika, daj mi puseka!« Marija zato ni slutila ničesar hudega. Šla mu je celo nasproti in ga prosila: »Dragi, ne me!« Objela ga je in poljubila. Po poljubu in objemu pa je Makovec začel Marijo neusmiljeno obdelovati z nožem in ji je zadal 13 vbodov. Obležala je mrtva pred njegovimi nogami. Niti navzočnost Jambrošičevih ni odvrgla Makovca od njegovega zverinskega dejanja.

Po groznem dejanju se je napotil zločinec domov, kjer je rekel staršem: »Nič več se ne bomo videli, ker sem dva ubil.« Šel je nato v neko gostilno in tam so ga orožniki prijeli. Ker je Makovec zločin storil premišljeno in svoje deklo na tako zverinski način umoril, je senat okrožnega sodišča v Murški Soboti izrekel nad njim smrtno obsodbo. Makovec je svojo smrtno obsodbo poslušal čisto mirno in brezbrizno. Prijavil pa je revizijo in priziv.

Sezonskim delavcem naj se dovoli pri povratku carine prost uvoz. Vsi sezonski kmetijski delavci, ki so letos na delu v Nemčiji, imajo pravico pošiljati domov mesečno po 60 nemških mark. Ker pa nekateri delavci zaslužijo tudi več in odvišnega zaslužka ne porabijo, je Zveza kmetijskih delavcev posredovala, da se sezonskim delavcem, ki se bodo zdaj vračali, spet dovoli carine prost uvoz raznega blaga, kakor je bilo lansko leto.

Odpri so steklenico kumisa in jo postavili pred Vasiljeva, ki naj bi natočil tega okreplila vsej družbi. Marija pa je dobila kozarec toplega mleka.

Medtem ko so pili in kramljali, so vstopili trije mladeniči s kitarami. Sedli so v kot in zaigrali. Godbi ni manjkalo neke izvirnosti.

»Ta šotor je cel raj!« je vzkliknil student, ki je postal spricho dobre jedi in več kozarcev kumisa prav vesel. »Nikdar si nisem mislil, da je med pastirji mogoče tako prijetno razpoloženje!«

»Gostoljubnost Mongolov je po vsem Kitajskem v pregovoru!« je rekel Sergej.

»Ali bodo toliko dobrohotni, da nas bodo spravili čez mejo?«

»Poglavar nam je obljubil pomoč in bo svojo besedo gotovo držal!«

»Če pa nas kozaki tu zasačijo, bomo morali prijetno uro drago plačati!« je menil Storm.

Vasiljev se je obrnil k poglavarju: »Ali ste že storili vse potrebno za našo obrambo pred kozaki?«

Mož je smehljal se vstal, odgrnil šotorski zastor in vprašal: »Poglejte tja! Ali še vidite konje, ki so se prej tam pasli?«

Sergej je zanikal.

»No torej! Moji ljudje so se že napotili proti meji, da ugotovijo, kje so vojaki.«

»Ali bomo še nočoj na oni strani meje?«

»Pripravljamo se že za odhod. Ženske že podirajo šotore in zganjajo živino!«

»Ali pojdete vsi z nami?« je vprašal polkovnik začudeno.

»Trideset mož je vendar boljše kakor se-

Tako bi odvišni denar naši sezonski delavci le spravili domov v obliki koristnega blaga.

Pomanjkanje učiteljstva v Prekmurju je še od nekaj pereče vprašanje. S študijskim dopustom, ki je bil odobren trem učiteljem za nadaljevanje študija na višjih pedagoških šolah, se je število izpraznjenih učiteljskih mest samo v murskosoboškem srezu povečalo na 21. V obmejnih Fikšincih ni nobene učiteljske moči in je šola zaprta, v sosedni vasi pa uči 120 otrok en učitelj.

Dveletna deklica je utonila. Ko so Rajevi v Gomilici šli nedavno na njivo, so vzeli s seboj tudi dveletno hčerko Anico. Da je ne bi zeblo, ji je mati zavila roke v ruto in ruto zavezala. Medtem ko so bili domači na drugem koncu njive, je deklica padla poleg njive v jamo polno vode. Ker je deklica imela zvezane roke, si ni mogla nič pomagati in je utonila, preden so prišli domači na pomoč.

Naši na tujem

Iz kolonij ameriških rojakov

V Clevelandu je nekega jutra nastal ogenj v neki hiši. Soseda je videla, kako je iz goreče hiše Ivan Kure nenadno planil skozi okno in se zgrudil na tla. Poklicala je gasilce, ki so začeli gasiti. Kureta pa odpeljali v bolnišnico. Sodijo, da je zaspal z gorečo cigareto v ustih. Ivan Kure se je tako opekel, da je umrl za poškodbami. Rodil se je v Jolietu pred 43 leti. Eno leto starega so starši vzeli v domovino, odkoder se je 17 let star vrnil v Ameriko. Zapušča ženo, brata in sestro.

V Clevelandu je bil pokopan rojak Franc Volk, ki je umrl po dolgi in mučni boleznini v starosti 54 let. Pokojni je prišel v Ameriko pred 30 leti. Doma je bil iz Zabičja pri Ilirski Bistrici na Notranjskem. Zapušča sina Franca, hčer Rozino in sestro.

V Clevelandu je umrla Julija Povšetova, rojena Peterlinova, stara 66 let. Doma je bila iz Doba pri Velikih Laščah. V Clevelandu sta nadalje umrla rojaka Franc Vidgoj in Marija Lehnova, ki je bila doma iz Hrušice pri Ljubljani.

V Pueblu se je pri delu v jeklarni smrtno ponesrečil rojak Jože Dejak, rojen v Pue-

dem ali osem. Prosil si nas za pomoč, zato je naša dolžnost, da vas ščitimo in spravimo na varno!«

»Vi ste poštenjak!« je vzkliknil Sergej in mu stresel roko.

»Vsi moji rojaki so enakih misli! Vsak Halek bi storil zate isto! Zdej pa še enkrat pijte in zaenkrat ne mislite na sovražnike!«

Ves dan so ostali poglavar in ženske pri gostih in jim bili na uslugo. Ko se je znočilo, so podrli tudi poglavarjev šotor. Vsi drugi šotori so bili že zloženi na konjskih hrbtih. Živad je čakala, združena v veliki čredi, ob robu gozda.

Proti deseti uri so se vrnili jezdeci, ki so bili poslani na poizvedovanje. Prinesli so vest, da je prehod pri starem stolpu prost, a da na različnih mestih, zlasti na gričih, kampirajo vojaki.

»Pojdimo!« je zapovedal poglavar. »Če nas bodo na potu ovirali, bo slabo zanje!«

»V katero smer?« je vprašal Vasiljev.

»Proti stolpu! Tam je četica mongolskih vojakov, ki ne bodo dovolili prehoda meje carskim vojakom, če nas bodo hoteli zasledovati na mongolskem ozemlju!«

Gostje so dobili najboljše in najhitrejše jezdne konje, da bodo lahko, če bo treba utekli kozaškim konjem. Nato je ves vod nastopil pot. Pred njimi je šla čreda, ki so jo stražili pastirji in psi. Za ženskami so se zvrstili moški, ki so imeli v svoji sredi begunce, da jih obvarujejo proti vsakemu napadu.

Nočna tema je bila prikladna za beg. Nebo je bilo pokrito z oblaki.

(Dalje)

jec lahko stopi čez njihov prag, ne da bi imenoval svoje ime in svojo domovino, ter dobi jed in pijačo.

Če kakšen Mongol odreče gostoljubnost, mu poglavar ali njegovi rojaki vzamejo dve živali. Če pa tujec celo umrje za lakoto ali mrazom, mu zaplenijo devet živali. Če kdo gosta oropa, mu mora lastnik šotora, v katerem se je izvršila tatvina, takoj plačati odškodnino.

To je vsekakor čudno, če se pomisli, da so Mongoli bolj ali manj roparji, ki gredo večkrat na roparske pohode...

Ko je poglavar Halkov predstavil goste svojim rojakom, kakšnim tridesetim krepkim možem, jih je povedel v svoj šotor. Tu so bile ženske njegove družine, ki so bile kljub rumenkasti polti in poševnim očem prijetne za oko. Njih obleka je bila podobna obleki moških. Kite so imele prepletene s srebrnimi nitmi.

Šotor je bil znotraj okoli in okoli pokrit z debelimi kožuhočinastimi odejami. V sredi je nad ognjiščem visela poleg čajnega kotla bakrena posoda, iz katere je prihajal prijeten vonj po mesu. Oprema je sestajala iz nekaj skrinj, v katerih je bila obleka, in iz dveh ali treh preprostih divanov. Tigrovske in kamelje kože, železno kuhinjsko orodje, sedla, okrašena s srebrom in bakrom, kratke sable, puške na vžigalne kapice in druge reči so izpopolnjevale opremo. Tudi kitara na dve struni je visela na steni.

Halek je prosil tujce, naj sedejo. Takoj so jim ženske ponudile čaj v lesenih skodelicah, ki so imele srebrne vložke. Razen tega so jim ponudile še koštrunjega mesa in belega kruha.

blu in star 27 let. Zapušča starše in tri brate. Pri delu v isti tvornici se je ponesečil tudi rojak Andrej Okičič. Zlomilo mu je nogo.

V Elyju je bila pokopana Frančiška Koščak. Njeno dekliško ime je bilo Mestnik in je bila doma iz Trške gore pri Krki. Tu zapušča soproga Franca, hčer Frančiško, poročeno Turkovo v Detroitu, in sinove Franca, Josipa, Ivana in Antona.

V Davisu je umrl rojak Andrej Arhar. Podlegel je naduhi. Doma je bil iz Cerknice pri Rakeku na Notranjskem. Zapušča štiri sinove.

Ženski vestnik

Kako zadržuješ gnilobo sadja

Za kmeta je važno vprašanje, kako bi se sadje najbolje ohranilo čez zimo. Nekatero sadje, zlasti jabolka, imajo to lastnost, da dozorejo počasi šele v shrambi, tako da dobe šele tu pravi vonj in okus.

Vsako sadje je nekako živo bitje, ki mora na kakšen način razpasti, ko doseže polno zrelost. To razpadanje lahko samo zadržimo, onemogočiti ga ne moremo.

A kaj je vzrok, da sadje razpada? Učenjaki so ugotovili, da plin etilen, ki dozorevanje pospešuje. Ta etilen pospešuje tudi razpad.

Ljudje so se na podlagi izkušenj že davno temu primerno ravnali, ne da bi bili vedeli, kaj se v sadju prav za prav dogaja. Tako jih je izkušnja učila, da se v shrambo ne sme polagati skupaj sadje, ki dozoreva v različnem času. Etilen, ki uhaaja iz prej dozorevajočega sadja, vpliva namreč na sadje, ki dozoreva pozneje, in tako pospešuje tudi razpadanje pozno dozorevajočega sadja.

Etilen pa ima že med rastjo čudno ulogo: sadje namreč debeli. Dokaz za to so podali z zanimivim poskusom. Neki raziskovalec je pod steklo dal dve zreli jabolki poleg kali solnčnice. Jabolki sta izdihavali svoj etilen in solnčnica je krepko zrasla v višino. Dobil pa je tudi oteklino. Če damo zrela jabolka v bližini lončnic, se pokažejo na teh kmalu razne nerednosti. Zorilni plin etilen se uporablja v modernih skladiščnih napravah. Tako pospešujejo z njim zoritev limon in banan, ki jih pobirajo in razpošiljajo še zelene. A ta zanimiva snov se uporablja tudi kot strupeni plin: v žitnih skladiščih ubijajo z njim škodljive žuželke. Človeška pljuča enako ne prenesejo večjih količin etilena. Nos nas dobro svari, če hranimo zelo zrelo sadje v zaprti sobi.

Etilen je tudi v svetilnem plinu. Kjer gredo skozi kletne prostore plinske cevi, ki niso zmerom dvooolj tesne, se zrak napolni z etilenom in v takšnem zraku dozoreva sadje seveda hitreje in tudi hitreje razpada. To je vzrok za marsikatero gnilo jabolko, čeprav smo postopali pri polaganju v shrambo z vso previdnostjo. Kleti, v katerih je sadje, naj se zato vedno dobro zračijo. Razen tega ne polagajmo skupaj sadja, ki hitreje in počasneje dozoreva, in pazimo na to, da se ozračje v kletih, skozi katere gredo plinske cevi, ne napolni z etilenom iz svetilnega plina.

Za kuhinjo

Veliki krompirjevi zmoki. Skuhaj in pretlači skozi sito štiri krompirje, dodaj košček sirovega masla, malo soli, dva rumenjaka in šest žlic moke ter naglo napravi testo. Testo razvaljaj za pol prsta debelo. V sirovem maslu ocvrni malo na drobno zrezane čebule, peteršilja in žlico drobtin. S tem namaži testo in ga zavij. Zdaj razreži na kose. dolge po tri prste, ogladi z rokami, da dobiš podolgovate cmoke, in skuhaj v slani vodi. Ko so cmoki kuhani, prereži na krožniku vsakega čez pol in vse zabeli s sirovim maslom.

Krompirjeva juha s smetano in svinjino. Skuhaj kilogram olupljenega krompirja v slani vodi. Posebej pa napravi z dvema žlicama masti, čebulo, peteršiljem in tremi žli-

cami moke svetlo prežganje, zalij ga s krompirjevo vodo in razmešaj. Zdaj krompir zmečkaj in zmešaj s prežganjem, prideni še četrt litra kisle smetane in malo popra ter vse prececi. Naposled dodaj še 12 dekagramov kuhane in na drobne koščke zrezane prekajene svinjine. Ko vse skupaj še malo povre, je juha gotova. Daš jo na mizo z opečenim kruhom, zrezanim na kocke.

Pražen ohrovt. Očisti, nareži, operi in popari ohrovt, odcedi in polij z vodo ter spet odcedi. Na dveh žlicah in masti zarumeni drobno zrezane čebule in zelen peteršilj. Deni v to ohrovt, osoli in praži. Med praženjem večkrat premešaj. Ko je ohrovt dosti mehak, ga potresi z moko in prilij zajemalko juhe. Ko še malo prevre, je jed gotova.

Zabeljene ohrovtove glave. Skuhaj dve zelo trdi ohrovtovi glavi v mastni juhi. Kuhani prereži vsako na štiri dele, odstrani štor, deni k mesu na krožnik in zabeli s sirovim maslom in drobtinami.

Svinjski golaž s kislim zeljem. Deni v kozo žlico masti, v masti zarumeni žlico drobno zrezane čebule in dodaj poldrugi kilogram na kocke narezanega svinjskega mesa od vratu. Dobro pokrij in počasi pari, da se meso zmečca. Potem potresi s papriko, soljo in žlico moke, malo premešaj in prideni že prej v vreli vodi prevrelo kisló zelje, da skupaj vre. Nato deni v skledo. Posebej pa daj zraven na krožniku pečen krompir na mizo.

Oči na sliki so se premikale

V delavnici neke slikarice v Rimu se je pripetilo nedavno nekaj strašnega. Mlada umetnica se je vrnila z veselo zabavo v poznih nočnih urah in sklenila preslikati ozadje slike drage sorodnice. Hotela je sorodnici to sliko pokloniti. Tako je mislila umetnica, drugače pa neznanec, ki je hotel izrabiti sliko za svoj načrt. Velika slika, predstavljajoča sivolaso ženo, je služila neznanecu za skrivališče. Za sliko se je namreč skrili vlomilec. Najprej je izrezal platna oči in skozi dve luknjici je opazoval umetnico, kaj dela.

Mlada umetnica je zdajci vsa prestrašena opazila, kako so se premikale oči njene slike. Ni pa izgubila prisebnosti. Zapela si je veselo

Praktični nasveti

Vino vokusnem kozarcu ima boljši okus. Lepa čaša ni samo paša za oči, temveč ima vpliv tudi na okus. Samo sirovi pijanci, ki vino žrejo, ne pa pijejo, se zadovoljijo z vsako posodo. Poskusi so pokazali, da ima pijača v nelepi posodi dosti slabši okus.

Ne zadelajte pozimi oken v hlevih. Pozimi potrebuje živina v hlevu še več svetlobe kakor v ostalem letnem času. Poletni je živina mnogo zunaj, dnevi so dolgi, torej ima svetlobe dovolj. Nasprotno je pozimi malo dneva. Če ni hlev primerno svetel, je živina od pozne jeseni do pomladi skoro zmerom v temi. Kakor človek tako se tudi živina počuti neprijetno v temi. Zaradi tega ne zadelajte oken v hlevih, da bo prihajalo čim več svetlobe v hleve!

Kako skuhaš dober kompot. Pristavi ga le z malo oslajene vroče vode, pokrij ga, počasi duši in pusti tudi pokritega, da se shladi.

Za izboljšanje okusa mesnih jedi. Eno ali dve žlici brusničnega kompota pridaj vsaki mesni in divjačinski jedi in duši hkratu z jedjo. To da fin okus.

Sveže mastne madeže takoj odstranimo, če jih nemudno, ko nastanejo, posujemo z drobno soljo, ki iz blaga izsrka vso maščobo.

Krtače lahko očistimo z otrobi. Dve krtači potisnemo v otrobe in drgnemo drugo ob drugo. Maščoba preide iz drgetin v otrobe, ki jih naposled stresemo s krtač.

popevko in kakor da hoče poiskati nekaj v sosedni sobi, je prestopila prag delavnice. V naslednem trenutku je na vso moč zakričala. Prihite! so sosedje in jo našli omedlelo.

Vlomilec si v strahu pred policijo ni mogel drugače pomagati, kakor da je skočil iz tretjega nadstropja na ulico, kjer je obležal s polomljenimi udi. Prihite! je policija. Izkazalo se je, da je poškovani vlomilec nevaren razbojnik, ki so ga oblastva že dolgo iskala. Mož se je uračunal. Presenetila ga je hladnokrvnost m'ade umetnice. Slika z izrezanimi očmi je zdaj razstavljena v kriminalnem muzeju v Rimu.

Življenja na zemlji bo konec, ko zavrejo morja

Ameriški učenjak dr. George Gamow je izračunal, da bodo kisikovi atomi, ki so potrebni za žarenje solnca, porabljeni v 10,000,000,000 letih. Tedaj bo solnce usahnilo kakor balon, iz katerega so spustili plin. Solnce bo nekoč komaj tako veliko kakor naša zemlja, a zemlja sama bo imela tedaj svojo večno ledeno dobo.

Preden pa se bo solnce ohladilo, bo postajalo po mnenju dr. Gamowa čedalje bolj vroče. Istočasno bo seveda čedalje bolj vroče

tudi na zemlji, dokler ne bodo morja zavrela. Življenju na zemlji tedaj ne preti pogin zavoljo večnega mraza, temveč zavoljo stranske vročine. Preden se bo večna ledena noč zgrnila nad našo zemljo, se bo ta spremenila v žareče peklo.

V tolažbo nam je, pravi dr. Gamow, ki uči na vseučilišču v Washingtonu, da ne bodo ugonobljeni samo solnce, zemlja in druge zvezde, temveč da bo ista usoda zadela v 12,000,000,000 letih sploh vse vesoljstvo.

Iz debla sekvoje so napravili 24 hišic

V Kaliforniji se razprostirajo ob obali Tihlega morja v daljavo kakšnih 700 km velikanski gozdovi, kjer je mnogo krajev, kamor še ni nikdar stopila človeška noga. To so razsežni pragozdovi, ki skrivajo v sebi mnoga presenečenja za človeka. Ni še tako dolgo, ko se je v te pragozdove napotila večja znanstvena odprava iz Washingtona na raziskovanje. Tam je naletela na velikanska drevesa, ki jim danes na svetu najbrž ni nikjer več enakih. Hkratu so to najbrž tudi najstarejša drevesa na svetu. Imenujejo se sekvoje. Znanstveniki so dognali, da so prav takšna drevesa nekoč, morda pred milijoni let, rasla na mnogih krajih zemlje, do danes pa so jih ljudje vse povsod drugod že iztrebili, le v Kaliforniji še rasejo.

Sekvoja je povprečno visoka 120 metrov. Deblo pa je tudi tej višini primerno, saj meri v premeru dostikrat tudi 20 m. Kako velikansko je takšno drevo, se vidi tudi iz tega, da so iz enega samega takšnega drevesa zgradili cerkev, v kateri je prostora za 300 ljudi. Iz nekega drugega sekvojinega debla pa so napravili kar 24 enodružinskih hišic.

Računajo, da morajo biti ta drevesa, ki še danes stoji, stara povprečno 2000 let. O nekaterih najstarejših pa mislijo, da so doživela že štiri tisočletja. Z drugimi besedami se to pravi, da so začela rasti približno takrat, ko so starodavnim egipčanskim faraonom zidali piramide.

Mezdna gibanja

Škrob-Dekstrin v Domžalah

Delavstvo tovarne Škrob-Dekstrin v Domžalah je dobilo svojo prvo kolektivno pogodbo, ki je stopila v veljavo 2. t. m. Z ozirom na dejstvo, da je to prva kolektivna pogodba, lahko trdimo, da je prav dobra, saj so v njej zapopadna vsa določila socialne zakonodaje kakor tudi vsa ostala važna zaščitna določila. Ta pogodba ima to posebno značilnost, da ostane v veljavi toliko časa, dokler se ne sklene nova kolektivna pogodba, to se pravi, če se pri pogajanjih ne pride do sporazuma, ostane v veljavi stara kolektivna pogodba. Besedilo pogodbe je bilo skoraj v celoti sprejeto kakor ga je predlagala podružnica NSZ v svojem osnutku z edino razliko, da je podjetje odstranilo določilo glede dopustov, s katerim se podjetje ni strinjalo.

Po tej kolektivni pogodbi bo delavstvo tovarne prejelo sledeče mezde:

I. kategorija: kovinostrugarji, laboranti tedensko din 400.—

II. kategorija: mizarji din 7.— na uro,

III. kategorija: pomožni kurjači din 6.50 na uro,

IV. kategorija: a) škrobarji pri strojih din 6.50, b) škrobarji (zunanji) din 5.75, c) škrobarji (če obrat stoji in se jih vporabi za zunanja dela) din 5.75 na uro,

V. kategorija: pomožni delavci v strojnici din 5.75 na uro,

VI. kategorija: ženske din 4.75 na uro, b) ženska — tekač (za 60 urno delo) din 300.— tedensko,

VII. kategorija: vratarji in nočni čuvaji din 300.— tedensko.

S to kolektivno pogodbo so se torej uredile tudi delovne razmere delavstva Škrob-Dekstrin v Domžalah in je uspeh organizacije povsem viden in zadovoljiv.

Tovarna Medić-Zankl

Prvo kolektivno pogodbo je dobilo tudi delavstvo, zaposleno pri tvrdki Medić — Zankl, tovarne olja, lakov in barv v Domžalah. Ta pogodba ima v bistvu enaka določila, kakor gori omenjena kolektivna pogodba, ki je bila sklenjena za delavstvo tovarne Škrob-Dekstrin. Mezde pa se seveda bistveno razlikujejo, ker je to povsem drug obrat, ki spada tudi po uredbi o minimalnih mezdah v I. skupino. Tudi ta pogodba je trajna ter je tako delavstvo zagotovljeno, da ne bo nikoli brez urejenih delovnih razmer. Delavstvo je po tej kolektivni pogodbi razdeljeno v 6 skupin in bo prejelo sledeče mezde:

1. skupina: mlinarji in delavci pri minierih pečeh ter kovinostrugarji tedensko din 400.—

2. skup.: mizarji in sodarji na uro din 7.—

3. skupina: stalni mešalci barv in delavci pri litoponu na uro din 6.50;

4. skupina: stalni delavci pri barvi in pomožni kuharji na uro din 6.—

5. skupina: ostali zunanji delavci na uro din 5.75;

6. skupina: vratarji in nočni čuvaji tedensko din 300.—

Vevške papirnice

Spor, ki je nastal med delavstvom, ki je zaposleno v Vevčah, Goričanah in Medvodah in podjetjem, je bil na 2. poravnalnem postopku, ki se je vršil dne 31. oktobra 1940., uspešno poravnano. Prvotno je sicer izgledalo, da tudi 2. razprava ne bo rodila uspehov, toda tik pred zaključkom je prišlo do sporazuma, tako da se je vsa stvar uspešno končala. Po tem sporazumu bo delavstvo, ki je zaposleno v Vevčah, Goričanah in Medvodah, prejemalo od 15. oktobra 1940 poleg svojih kategorijskih zaslužkov še sledeče draginjske doklade:

1. obstoječa draginjska doklada din 7.— se zviša na din 12.—

2. za vsako nezaposleno zakonsko ženo prejema mož, ki je zaposlen v podjetju in živi z ženo v skupnem gospodinjstvu, dnevno din 2.— družinske doklade (računajoč 8 redno opravljenih delovnih ur);

3. za vsakega nepreskrbljenega otroka do

vključno dovršenega 15. leta starosti prejme hranilec (zakonski oče ali mati, če je vdova) din 2.— na dan;

4. te draginjske doklade bo delavstvo prejelo tudi v slučajih, ki so navedeni v čl. 7., t. 6. in 8. obstoječe kolektivne pogodbe.

S tem poviškom je delavstvo ponovno doseglo, da so se njihovi zaslužki vsaj deloma prilagodili dosedanjemu porastu draginje. Vspričo neugodnih razmer so imele sicer organizacije težak položaj, toda iz gori omenjenega rezultata se vidi, da je uspeh povsem zadovoljiv in da bo delavstvo znalo pravilno ceniti prizadevanje organizacije.

Pivovarna v Laškem

Podružnica Narodne strokovne zveze v Laškem, ki je organizirala v svoje vrste celokupno delavstvo laške pivovarne, t. j. ene izmed redkih naših domačih narodnih industrij je vsled naraščanja draginje in navijanja cen napravila vse potrebne korake, da se v rešnih časih, kot jih preživljamo, prepreči izigravanje naše kvalitetno visoke delovne sile in istočasno osigura minimalni življenjski standard delavskih družin. Delavstvo in njegova družina ne sme biti žrtev časa. Ko je g. ban na željo strokovnih organizacij podpisal novo uredbo o minimalnih mezdah, je naša podružnica stopila v mezdno gibanje iz razloga, da je z banovo uredbo bila podana in potrjena osnovna delavčeva mezda, da mu pa po pravicah vrednosti pripada toliko večji delež, kolikor važnejša je delavčeva sila v gospodarskem prospehu naše industrije. Pri pomnimo, da ne more sedanja minimalna mezda sto odstotno osrečiti sodobnega slovenskega delavstva; zato si mora delavstvo strneno izvojevati na osnovi uredbe boljše življenjske prilike in je neobhodno potrebno, da

postavi sleherni delavec ob vsakem tudi nevidnem koraku celega moža. Podružnični odbor Narodne strokovne zveze je vložil na ravnateljstvo Gostilničarske pivovarne preko obratnih zaupnikov utemeljeno vlogo z željo, da se poviša urna mezda vsemu delavstvu procentualno toliko nad osnovo, kolikor je bilo delavstvu priznано povišanje pred porastom draginje po dotični tarifni lestvici.

Zaradi nastalega mezdne gibanja je podružnica sklicala članski sestanek, na katerem naj celokupno pivovarniško delavstvo razpravlja o novih mezdah. Ta sestanek pa je bil prepovedan in je delavstvo vsled tega imelo precejšnjo škodo. Nato se je vršil ponovni članski sestanek v gostilni Igričnik v Laškem. Istočasno so v hotelu »Savinja« zborovali tudi hudojamski rudarji z istim dnevnim redom. Zastopnik centrale je izčrpno poročal o položaju slovenskega delavstva in dokazal, da so delavske zahteve o povišanju mezd neobhodno potrebne in opravičljive.

Par dni pred tem sestankom je imel upravni svet pivovarne sejo in razpravljal o naši vlogi. Na povišanje mezd preko osnove ni pristal. Jasno je, da vidijo zastopniki kapitala vedno visoko številko v delavskih plačilnih izkazih, ki pa predstavljajo komaj viden procent produkcijskega čistega dobička. Nikjer ni opaziti sočustvovanja z delavstvom, dasi je tudi delavec človek z višjo vrednostjo od navadnega stroja in izdelka. Zato se je priznala samo predpisana mezda din 5.50 na uro z draginjskim poviškom doklad za delavca, ženo in otroke. Zvišala se je tudi doklada za stanovanje. Vsekakor je to pridobitev, katere ne bi bilo, ako ne bi čuvala organizacija delavskih pravic. Iz stvarne debate, v katero so resno in utemeljeno posegli tovariši Kerše, Knez, Drager in Roš, je razvidno, da je z dobljenim poviškom delavstvo še dosti zadovoljno. O nadaljnjih uspehih in razvoju mezdne gibanja bomo poročali v prihodnji številki.

Iz naših delavskih krajev

Opozorilo delegatom NSZ

Na delegatski zbor, ki se vrši v nedeljo, dne 10. novembra 1940, ob 10. uri dop. v prostorih čitalnice Narodnega doma v Celju, imajo udeleženci pravico do polovične vožnje in zato naj kupijo pri odhodni postaji povratno karto. Vlaki z Dolenjskega in Gorenjskega pripeljejo v Ljubljano udeležence pravočasno, tako da bodo mogli nadaljevati pot z vlakom v Celje, ki odhaja iz Ljubljane ob 7.55. Pričakujemo, da se bodo delegatskega zbora udeležili polnoštevilno vsi delegati-nje in tudi ostali člani NSZ, ki lahko prisostvujejo zborovanju.

Novo mesto — Prečna

Podružnica Narodne strokovne zveze vabi vse tovariše in tovarišice na odborovo sejo, ki se bo vršila v nedeljo, dne 10. novembra t. l. v Novem mestu. Opozorjamo na to, da se zahteva zlasti odpuščene delavce in delavke iz tovarne »Dolop«, ki naj se seje udeležijo. Razgovor bo o zelo važnih vprašanjih.

O d b o r.

Lesce-Bled

Mnoga podjetja so v skrbeh, če bodo izredna naročila prinesla svoj delež h gospodarskemu podvigu; ločimo namreč industrijo, ki dela za redna naročila, podvržena takojšnjemu plačilu.

Industrija pletenin je preživela svojo krizo z ozirom na pomanjkanje bombaža in podražila svoje izdelke. Niso pa pri tem vsi industriji pomislili na socialne naloge, t. j. na uslužbenca, ki so še marsikje nesramno izkoriščani.

Radovljiški srez predstavlja mali kmet, obrtnik in delavstvo; vsi pa so odvisni v večji meri od zaposlitve v raznih obratih. Taka je tudi pot naših deklet v tovarno pletenine, da se tam preživijo in oblečejo, ako poglavar družine doma vsega ne zmore. Tovarna pletenine g. J. pozna žalostne gospodarske razmere našega okraja, in se čudimo, da se

tako malo ozira na odredbo o minimalnih mezdah, predpise obrtnega zakona in zakona o zaščiti delavcev ter se mu vedno posreči »iz principa urediti« materialno stran tako, da mu oblast ne more do živnega. Ko so se dekleta jokala in tarnala, da za din 2.50 na uro ne morejo poravnati račune na hrani in stanarini, se je g. industrialec usmili deklet in zvišal plačo za 5 par; več iz principa ni mogel priznati. Pojasnjen primer pletilke nazorno pokaže potrebo organizacije. Oblast pa naj opazuje in zasleduje narodnega sovražnika.

Slov. Javornik

V nedeljo dne 10. novembra t. l. se bo vršil delegatski zbor NSZ v Celju v prostorih Narodnega doma. Vsem tovarišem priporočamo, da se te nacionalne manifestacije delavstva udeležijo. Poslužite se nedeljske povratne karte. Ako se prijavite tov. Lajnerju v večjem številu, je mogoče še nadaljnji popust na železnici. Prijave se sprejemajo do 7. t. m.

Holmec

NSZ je dobila novo podružnico. V nedeljo, dne 3. novembra t. l. se je vršil ustanovni občni zbor podružnice NSZ na Holmecu in sicer v prostorih gostilne Vauken v Prevaljah. Ker je rudnik tisti dan normalno obratoval, se občnega zbora niso mogli udeležiti vsi zavedni člani, vendar je bila udeležba dovoljna. Predsednik pripravljalega odbora tov. Meh Ivo je otvoril občni zbor in omenil vse zapreke, ki jih je imel pripravljalni odbor z ustanovitvijo podružnice NSZ. Poudaril je, da se ima delavstvo ravno NSZ zahvaliti, da bo v kratkem podpisana kolektivna pogodba. Pri volitvah je bil soglasno izvoljen za predsednika tov. Meh Ivo.

Domžale

Poročil se je naš tovariš Pirc Janez z gospodično Marjetko Hribarjevo. Mlademu paru čestitamo!

Maribor

Težka nesreča se je pripetila pretekli teden v tovarni Ježek. Pri premikanju železnih plošč, katerih teža je bila preko 1000 kg, so padle plošče na noge delavcu Novaku Frideriku ter mu jih tako poškodovale, da so ga morali takoj prepeljati v bolnico. Sreča je bila še v tem, da so se plošče na nekem predmetu zadržale, drugače bi mu bilo obe nogi odtrgalo. Ponovno opozarjamo delavstvo naj posameznik takih težkih predmetov nikdar ne prestavlja sam, ker spravlja s tem v nevarnost svoje življenje. Podjetje ga vsled tega, ako tako težkega dela noče izvršiti, ne sme odpustiti, temveč mu mora nuditi pomoč, da naročeno delo lahko izvrši.

Tovarna industrijskih potrebščin Pinter Anton je pretekli teden odpustila večje število delavstva. Kot vzrok navaja podjetje pomanjkanje materiala. Vprašamo na levo in na desno, kdaj bo konec delavčeve pogrebne pesmi. Izgleda, da je podjetnikom prešla že v kri in meso.

V soboto, dne 9. t. m. se vrši prva redna seja novoizvoljenega odbora mariborskega okrožja v prostorih NSZ v Mariboru, Sodna ulica 9-III ob 17. uri. Vse podružnice Mariborskega okrožja prosimo, da se po svojih zastopnikih seje gotovo udeležijo.

Značilen popravek

Pri zgradbi Prosvetnega doma v Polhovem Gradcu zaposleni delavci niso bili zavarovani pri OUZD. Ker so delavci zahtevali, da se jih zavaruje pri OUZD, je bilo po poročilu »Delavske pravice« odpuščenih od 9. zaposlenih delavcev kar 5 delavcev. Gradbeno vodstvo

Prosvetnega doma je po svojem pravnem zastopniku poslalo »Delavski Pravici« radi tega poročila popravek v katerem izjavlja: »Ni res, da so se delavci izrazili, da bi morali biti zavarovani pri OUZD in da jim je nato povedal (gradbeni gospodar), da pridržijo plačo enega tedna za en mesec, če bi kdo radi OUZD kaj sitnaril, bo istega prijavil OUZD in zato porabil pridržano plačo. Res pa je, da so delavci ob nastopu dela pri Prosvetnem domu prostovoljno izjavili sami od sebe, naj se jih ne zavaruje, ker delajo pri Prosvetnem domu in da jim plače ni takoj dal (gradbeni gospodar), ker so brez odpovedi zapustili delo«. Popravek je tako značilen, da smo ga morali priobčiti. Gradbeno vodstvo Prosvetnega doma je v rokah izobraženca, ki vodi prosvetno in s tem tudi socialno delo na deželi. Pravni zastopnik Prosvetnega doma je izobraženec, ki nastopa v ljubljanski okolici med delavstvom kot njegov zagovornik. Navzlic temu je pa tako gradbenemu vodstvu in njegovemu pravnemu zastopniku samo ob sebi umevno, da se delavcev ne zavaruje pri OUZD, če delavci izjavijo, da se odrekajo zavarovanju. Odveč je ugotoviti, da velja obveza zavarovanja za vsakogar in naj izjavi, ali ne, da hoče biti zavarovan. V veliko škodo delavstva je, če ni zavarovano! Za slučaj bolezni ali celo nezgode ima pa tudi gradbeni gospodar lahko velike stroške, da ne omenimo kazenskih sankcij, ki morajo slediti, če OUZD zve, da je gradbeni gospodar ali podjetnik opustil zavarovanje zaposlenega delavstva. Zakon o zavarovanju delavcev ne pozna izjeme za nikogar, tudi ne za prosvetne domove. Kako so lahko prosvetni domovi žarišče socialne kulture, če je tam taka miselnost doma?

Kaj pravi ljudska

vera o žabah

Žaba spada med živali, ki jih ljudje ne marajo, mnogi pa se jih celo boje. Ljudje mišljijo, da so žabe garjeve. Zato se jih izogibajo. Temu je nedvomno kriva samo zunanost žab, kajti žaba je res grda žival. Ne stori pa nikomur ničesar hudega, nasprotno, človeku je celo koristna. Žaba je zanimiva žival, o kateri ve marsikaj povedati tudi ljudsko praznoverje.

Prevladuje splošno mnenje, da žaba čisti vodo. Ljudje pravijo, da je voda do sv. Gregorja strupena in da se ne sme nihče kopati v nji. Na dan sv. Gregorja pa baje preide strup iz vode na žabe in potem je voda čista. Ponekod se je še ohranilo praznoverje, da skačejo otroci pred rojstvom v podobi žabic po travnikih, kjer se preživljajo z roso. Ko dorasejo, odplavajo po potoku do hiš svojih roditeljev ali pa jih pobere iz vode vrana ali štokrlja, da jih odnese staršem na

okno.

Splošno je znano, da ima žaba lepe oči. Zato ima pa zelo neprijeten glas. Pravljica pripoveduje, da je imela žaba prvotno grde oči in zelo lep glas. Nekoč je priletel k žabi slavček, ki je imel krasne oči, toda grd glas. Potožil je svojo nesrečo. Slavček se je smilil žabi in zato mu je ponudila zamenjavo glasu in oči. Slavček je pristal na to in od takrat je slavček kralj pevcev, ima pa grde oči. Zato ima pa žaba krasne oči in zopern glas.

Žaba ima baje svoj vpliv tudi na zaljubljenca. Mnogi verujejo, da so žabe najzanesljivejši napovedovalci vremena. Če regljajo žabe zvečer, bo drugi dan lepo. Ponekod ljudje verujejo, da bo toliko tednov po veliki noči brez dežja, kolikor tednov žabe pred veliko nočjo regljajo. Če regljajo žabe na dan sv. Gregorja, bo poletje vroče.

× Kanadske petorčice štejejo že sedem let. Slovite kanadske petorčice za katere skrbi država, so nedavno obhajale svoj sedmi rojstni dan. Niso pa več toliko mične kakor nekoč, so pa še zmerom privlačnost za tisoče tujcev. Kanadska država izda za njih vzgojo in nadziranje vsako leto 14.000 dolarjev. Kakor prej živijo še zmerom ločene od staršev pod nadzorstvom dveh pestunjev, ene vzgojiteljice, dveh postrežnic, ene kuharice in treh služabnikov ter vrhovnega nadzornika. Samo enkrat so zapustile svoj dom, to je bilo takrat, ko je angleška kraljevska dvojica na svojem potovanju v Kanado izrazila željo, da bi jih videla. Igrati se smejo brez nadzorstva samo enkrat na dan, in sicer eno uro. V tej uri jih smejo videti tujci. Sestre Dionnove so si med seboj dobre prijateljice in drže druga za drugo. Največja bolečina jim je ta, če jih za kazen ločijo drugo od druge. Razvijajo se v redu. Aneta je izredno muzikalna in Emilija je levična. Ker živijo same zase, jih otroške bolezni doslej niso napadle. Zanimivo je to, da imajo vse istočasno na istem mestu bolečino.

RADIO

Ljubljana

od 10. do 17. novembra

Nedelja, 10. novembra: 8: Jutrnji pozdrav. — 8.15: Koncert: flavta (Slavko Korošec) in klavir (prof. Mipovšek). — 9: Napovedi, poročila. — 9.15: Preludij in melodije (plošče). — 10: Verski govor (dr. Lenček). — 10.15: Prenos cerkvene glasbe iz zavoda sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. — 11: Nedeljski koncert radijskega orkestra. — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Veseli godci. — 14: Veseli pevci (plošče). — 17: Kmetijska ura: Gozdarstvo. — 17.30: Domač spored (radijski orkester). — 19: Napovedi, poročila. — 19.30: Iz življenja naših velikih mož: Davorin Jenko. — 20.30: Salonski kvintet. — 21.30: Veseli trio. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Valčkova ura (plošče).

Ponedeljek, 11. novembra: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 12: Pisano polje — židane volje (plošče). 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14: Poročila. — 18: Duševno zdravstvo (dr. Anton Breclj). 18.20: Razigrani utrinki (plošče). 18.40: Naši kamnolomi (dr. Dolar-Mantuani). — 19: Napovedi, poročila. — 19.25: Nacionalna ura. — 19.50: Hudomušnosti (Fran Lipah). — 20: I. koncert »Ujme« (prenos iz velike filharmonične dvorane). Izvajala bo Marta Osterc-Valjalova. — 21.30: Pevski zbor Grafika (plošče). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radostni zvoki (radijski orkester).

Torek, 12. novembra: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 12: Bolgarski odmevi (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14: Poročila. — 14.15: Solska ura: Kramljanje z mladino (Miroslav Zor). — 18: Vsakega malo (plošče). — 18.40: Začetki krščanstva v Rusiji (Fran Terseglav). — 19: Napovedi, poročila. — 19.25: Nacionalna ura. — 19.50: Vzgojna posvetovalnica (Vida Peršuhova). — 20: Godbe na pihala (plošče). — 20.30: Glasba starih mojstrov, VI. stilni koncert (radijski orkester). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Duet: orglice in harmonika (Petan in Stanko).

Sreda, 13. novembra: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 12: Okrogli napevi (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Veseli spomini (plošče). — 14: Poročila. — 17.30: Dijaška ura. — 18: Pojte z nami (Kramolc). — 18.40: Visokošolke in mladinsko socialno skrbstvo (Marija Keržičeva). — 19: Napovedi, poročila. — 19.25: Nacionalna ura. — 19.40: Po domače (plošče). — 20: Violinski koncert: prof. Miranov, pri klavirju prof. Lipovšek. — 20.45: Plošče za ples zavrtimo. — 21.15: Samospevi Mire Bašičeve, pri klavirju prof. Lipovšek. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Bežigranski pevski zbor.

Četrtek, 14. novembra: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 12: Za odidih (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Duet harmonik (Jenko Vilibald, Mihelčič Miloš). — 14: Poročila. — 18: Vsakemu nekaj (radijski orkester). 18.40: Slovensčina za Slovence (dr. Kolarič). — 19: Napovedi, poročila. — 19.25: Nacionalna ura. — 19.50: Deset minut zabave. — 20: Radijski salonski orkester (Petrič). — 20.45: Reprodukcijski koncert simfonične glasbe. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

Petek, 15. novembra: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 11: Šolska ura: Od Ljubljane do Ohrida (Jelo Janežič). — 12: Sopek naših pesmic (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Vesel spored radijskega orkestra. — 14: Poročila. — 14.10: Tedenski pregled Tujskoprometne zveze. — 18: Ženska ura: Žena in socialno zavarovanje (Marija Pencova). 18.20: Operetni odlomki (plošče). — 18.40: Francoščina (dr. Stanko Leben). 19: Napovedi, poročila. — 19.25: Nacionalna ura. — 19.50: Izseljenski kotic (Jože Rozman). — 20: Rezervirano za prenos. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

Sobota, 16. novembra: 7: Jutrnji pozdrav. 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 12: V pisano vrsto plošče hite. — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: V pisano vrsto plošče hite. — 14: Poročila. — 17: Otroška ura: Trije potepini (članice gledališča). — 17.30: Med igračami (plošče). — 17.50: Pregled sporeda. — 18: Radijski orkester. — 18.40: Pogovori s poslušalci. — 19: Napovedi, poročila. — 19.25: Nacionalna ura. — 19.40: Vesele ruske pesmi (plošče). — 20: Zunanje politični pregled (dr. Kuhar). — 20.30: Zaposneli ženin. Vesela zgodba za radio. Napisal Milan Pavlovčič. Izvajali bodo člani radijske igralske družine. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.